

Försvarets personalförsörjning och personalpolitik m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 51 motionsyrkanden om försvarets personalförsörjning och Försvarsmaktens personalpolitik. Motionerna har väckts under den allmänna motionstiden 2011, 2012 och 2013 och i ett fall med anledning av proposition 2011/12:115 Soldatanställningar i Försvarsmakten. Motionerna rör frågor om totalförsvarsplikt och mönstring, villkor för Försvarsmaktens militära personal, veteran- och anhörigfrågor, jämställdhetsfrågor inom Försvarsmakten, hemvärnets utbildnings- och övningsverksamhet samt kraven på sökande till grundläggande militär utbildning.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till pågående arbete inom Försvarsmakten samt regeringens pågående utrednings- och beredningsarbete.

I betänkandet finns tolv reservationer (S, MP, SD, V) och ett särskilt yttrande (S, MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Personalförsörjningssystemets utveckling	6
Villkor för militär personal	15
Veteran- och anhörigfrågor	18
Genus- och jämställdhetsfrågor	23
Utbildning och övning i hemvärdet	30
Krav på sökande till GMU	32
Reservationer	35
1. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (S)	35
2. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (MP)	37
3. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (SD)	37
4. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (V)	39
5. Villkor för militär personal, punkt 2 (SD)	41
6. Veteran- och anhörigfrågor, punkt 3 (S)	41
7. Veteran- och anhörigfrågor, punkt 3 (SD)	43
8. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (S)	43
9. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (MP)	44
10. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (V)	46
11. Utbildning och övning i hemvärdet, punkt 5 (S, MP, V)	47
12. Krav på sökande till GMU, punkt 6 (SD)	48
Särskilt yttrande	50
Villkor för militär personal, punkt 2 (S, MP, V)	50
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	51
Motion väckt med anledning av proposition 2011/12:115	51
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	51
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012	51
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	53

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Personalförsörjningssystemets utveckling

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1,
 2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,
 2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5,
 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,
 2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),
 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30,
 2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),
 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13,
 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13 och
 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (MP)

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (V)

2. Villkor för militär personal

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fö227 av Anton Abele (M),
 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 11, 13 och 14,
 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 4 och
 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 26, 28 och 29.

Reservation 5 (SD)

3. Veteran- och anhörigfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fö211 av Emma Henriksson (KD),
 2012/13:Fö242 av Roland Utbult (KD),
 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkande 28,
 2012/13:Fö255 av Peter Hultqvist m.fl. (S),
 2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S),
 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 16 och
 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkande 20.

Reservation 6 (S)

Reservation 7 (SD)

4. Genus- och jämställdhetsfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,
 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,
 2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 18,

2013/14:U220 av Eva Flyborg (FP) yrkandena 7 och 8,
2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkandena 4–6,
2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 12 och
2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 15.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (MP)

Reservation 10 (V)

5. Utbildning och övning i hemvärnet

Riksdagen avslår motion

2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 11 (S, MP, V)

6. Krav på sökande till GMU

Riksdagen avslår motion

2013/14:Fö204 av Björn Söder (SD).

Reservation 12 (SD)

Stockholm den 28 november 2013

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Cecilia Widegren (M), Hans Wallmark (M), Åsa Lindestam (S), Annicka Engblom (M), Peter Jeppsson (S), Anders Hansson (M), Kent Härstedt (S), Allan Widman (FP), Clas-Göran Carlsson (S), Staffan Danielsson (C), Anna-Lena Sörenson (S), Johan Forssell (M), Peter Rådberg (MP), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Jansson (SD) och Torbjörn Björlund (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas 51 motionsyrkanden om försvarets personalförsörjning och Försvarmaktens personalpolitik. Motionerna har väckts under den allmänna motionstiden 2011, 2012 och 2013 och i ett fall med anledning av proposition 2011/12:115 Soldatanställningar i Försvarmakten. Motionerna rör frågor om totalförsvarsplikt och mönstring, villkor för Försvarmaktens militära personal, veteran- och anhörigfrågor, jämställdhetsfrågor inom Försvarmakten, hemvärnets utbildnings- och övningsverksamhet samt kraven på sökande till grundläggande militär utbildning.

Som ett led i arbetet med det aktuella betänkandet lämnade Försvarmakten fördjupad information till utskottet om personalbehov och rekryteringsprognoser inom Försvarmakten och om rekryteringen till hemvärnsförbanden i samband med utskottets sammanträde den 14 november 2013. Vid sammanträdet lämnade även Försvarsdepartementet information till utskottet om bl.a. Försvarmaktens personalbehov.

Bakgrund

Frågor om Försvarmaktens personalförsörjningssystem behandlades i betänkande 2012/13:F6U7. Utskottet ansåg då att den fortsatta utvecklingen av Försvarmaktens nya personalförsörjning i enlighet med de beslut som riksdagen fattat borde utredas för att bidra till långsiktighet, uthållighet och stabilitet i personalförsörjningssystemet. Detta tillkännagav riksdagen för regeringen som sin mening den 16 maj 2013. Regeringen beslutade den 24 oktober 2013 om en utredning av hur Försvarmaktens personalförsörjning bör utvecklas inom ramen för den beslutade försvarspolitiska inriktningen (dir. 2013:94). Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2014.

Utskottet behandlade i betänkande 2012/13:F6U9 Riksrevisionens skrivelse 2012/13:97 om bemanning av marinens och flygvapnets stående insatsförband. Utskottet anförde då att regeringen måste garantera tillfredsställande information och insyn i frågor om bemanning och tillgänglighet av de stående insatsförbanden. Riksdagen tillkännagav den 29 maj 2013 för regeringen som sin mening vad utskottet anförde. I budgetpropositionen för 2014 lämnade regeringen i en bilaga till utgiftsområde 6 en särskild redovisning av utvecklingen av Försvarmaktens personalförsörjning.

Utskottets överväganden

Personalförsörjningssystemets utveckling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om Försvarsmaktens personalförsörjningssystem. Utskottet konstaterar att det redan vidtas åtgärder och görs överväganden i syfte att hantera många av de utmaningar och problem som uppmärksammas i flera av motionerna.

Jämför reservationerna 1 (S), 2 (MP), 3 (SD) och 4 (V).

Motionerna

I partimotionerna 2012/13:Fö229 och 2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) anför motionärerna att regeringen skyndsamt bör utreda hur ett värnpliktsförsvar kan införas och under vilken tidsperiod detta kan ske. I motionerna anförts att rekryteringen till det yrkesförsvar som nu byggs upp är konjunkturkänslig med en uppenbar risk för kraftigt ökade personalkostnader, svårigheter att nå rätt kompetenser och ett stort antal vakanser samt riskerar att leda till en försvarsmakt med en alltför smal rekryteringsbas. Motionärerna vill därför se en grundlig utredning om hur Försvarsmaktens personalförsörjning ska klaras i framtiden och hur den folkliga förankringen kan stärkas. Utgångspunkterna för en sådan utredning bör, enligt motionärerna, vara att stärka den folkliga förankringen genom att undanröja de strukturer som gör att det militära försvaret och dess stödmyndigheter inte klarar av att rekrytera kvinnor och personer med invandrarbakgrund i tillräcklig omfattning, att skapa ett robust och långsiktigt hållbart system oberoende av konjunkturer, att personalförsörjningen ska bygga på en könsneutral mönstringsplikt samt att det ska finnas möjlighet till civil tjänstgöring inom ramen för plikten. Vidare betonas hemvärnets och reservofficerarnas betydelse som kostnadseffektiva resurser som bidrar till att stärka försvarets folkliga förankring. Yrkanden om att försvarets personalförsörjning bör baseras på värnplikt och könsneutral mönstring har tidigare framställts med likalydande motiveringar av Torbjörn Björlund m.fl. (V) i motion 2011/12:Fö7 yrkande 1 och i motion 2011/12:Fö231 yrkande 5. Torbjörn Björlund m.fl. (V) har också föreslagit i motion 2011/12:Fö209 yrkande 8 och i motion 2012/13:Fö204 yrkande 8 att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut. Motionärerna menar att samhällets resurser för att förebygga kriser och garantera att vitala funktioner kan upprätthållas behöver förstärkas och att en viktig resurs i detta sammanhang är den verksamhet som civilförsvaret omfattade.

I motion 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 framförs att regeringen bör presentera en översyn av försvarets personalförsörjning för att klarlägga behovet och kostnadsbilden framöver. Motionärerna understryker att Försvarsmakten står inför en rad stora utmaningar, organisatoriskt och säkerhetspolitiskt, och att risken för skenande kostnader för både personalförsörjning och materiel är stora. Regeringens underlag till riksdagen på området är, enligt motionärernas mening, undermåligt. Regeringen och Försvarsmakten behöver, framhåller man, vidta kraftfullare åtgärder för att så humant, effektivt och kostnadsbesparande som möjligt avveckla delar av den nuvarande organisationen.

Peter Hultqvist m.fl. (S) betonar i motion 2013/14:Fö247 yrkande 13 betydelsen av försvarets folkliga förankring och att införandet av obligatorisk mönstring för unga män och kvinnor skyndsamt bör utredas. Motionärerna anser att Sveriges försvars- och säkerhetspolitik är, och ska vara, allas ansvar och att Försvarsmaktens personal och representanter måste spegla de demokratiska värden de är satta att försvara. Motionärerna är därför kritiska till det nya personalförsörjningssystemet. En liten yrkesarmé bedöms inte kunna representera den breda allmänheten och hantera den breda palett av kriser som kan inträffa. Man framhåller att det nya systemet dessutom brottas med avgörande problem framför allt med omfattande soldatavhopp och ett vikande intresse för officersutbildning. Obligatorisk mönstring för alla män och kvinnor skulle, framhåller motionärerna, bredda rekryteringsunderlaget och skapa en organisation för mönstringsuppgiften om den vilande värnplikten ska återupptas.

Mikael Jansson (SD) föreslår i motion 2013/14:Fö257 yrkandena 30–34, 44 och 45 ett system för återinförd värnplikt. Antagningsprövning för värnplikt ska göras av 10 000 lämplighetsbedömda unga män och kvinnor varje år. Värnplikt ska gälla för män. Ca 3 500 personer ska årligen antas till grundläggande militär utbildning, varav ca 2 300 väljs ut för ytterligare sju månaders utbildning för krigsplacering på brigadnivå. Reformen ska endast innebära naturliga avgångar för övertaliga högre officerare. Befintliga tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) överförs till värnplikt, och de kontinuerligt tjänstgörande (GSS/K) kvarstår för tjänster på brigaderna. Försvarsmakten ska också söka krigsplacera 5 000 äldre värnpliktiga med tillräckligt färsk kunskaper. Tre veckors krigsförbandsövning bör genomföras årligen enligt ett rullande schema med en mekaniserad brigad från 2017 och med en kustartilleribrigad från 2010, varvid värnpliktiga och GSS/T kallas in. Motsvarande yrkanden framställs i motion 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–19, 29 och 30. I motionens yrkande 20 föreslås dessutom ett kompromissalternativ om värnpliktsutbildning av 1 000 soldater i tio månader årligen om riksdagen inte kan enas om att återuppta värnplikten i föreslagen skala.

Bakgrund

Tidigare behandling

Riksdagen beslutade våren 2010 om lagstiftning som fastställde att försvarets personalförsörjning ska vila på frivillighet och att totalförsvarsplikten endast ska tillämpas när försvarsberedskapen så kräver (prop. 2009/10:160, bet. 2009/10:FöU8, rskr. 2009/10:269). Vid behandlingen av förslaget konstaterade utskottet att det blivit alltmer uppenbart att totalförsvarsplikten urholkats och att man såg ett behov av att reformera den militära utbildningen och anpassa den till en insatsorganisation i enlighet med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet. Utskottet utgick från att regeringen och Försvarsmakten noggrant planerar för att snabbt kunna återuppta grund- och repetitionsutbildningen av värnpliktiga och civilpliktiga om så skulle behövas. Utskottet ansåg att regeringen skulle återkomma årligen till riksdagen med en redovisning bl.a. av volymen på den militära grund- och fortsättningsutbildningen.

Våren 2012 behandlade utskottet regeringens förslag till ny lag om soldatanställningar (prop. 2011/12:115, bet. 2011/12:FöU5, rskr. 2011/12:216). I utskottets ställningstagande välkomnades att det fanns en bred politisk samsyn om lagförslaget. Utskottet uppgav vidare att man noga skulle fortsätta att följa genomförandet av personalsystemet och de utmaningar som detta medför inom olika områden.

Frågor om Försvarsmaktens personalförsörjningssystem behandlades senast av utskottet våren 2013 i betänkande 2012/13:FöU7. Utskottet konstaterade då att riksdagen har ställt sig bakom de förslag till förändringar i personalförsörjningssystemet som regeringen lämnade i proposition 2009/10:160. Utskottet bedömde vidare att reformerna stegvis går från ett invasionsförsvar med pliktpersonal till en insatsorganisation med kontinuerligt och tidvis tjänstgörande personal men att arbetet måste intensifieras. Utskottet menade att det därför är av betydelse att successivt lösa de problem som uppkommer i samband med att reformen genomförs och att en öppenhet för förslag om eventuella förändringar är rimlig. Utskottet ansåg därmed att den fortsatta utvecklingen av Försvarsmaktens personalförsörjning i enlighet med de beslut som riksdagen fattat borde utredas. Bland annat konstaterades det att rekryteringsbasen för kontinuerligt och tidvis tjänstgörande personal och frivilliga borde breddas och att den folkliga förankringen borde stärkas. För att trygga en långsiktigt hållbar personalförsörjning borde översynen också, enligt utskottets mening, omfatta bl.a. orsaker till avhopp, ökad totalförsvarsinformation, utvecklat mönstringsinstrument och frivilligorganisationernas möjlighet att bidra samt ta fasta på erfarenheter från andra länder. Riksdagen tillkännagav den 16 maj 2013 för regeringen som sin mening vad utskottet anfört (rskr. 2012/13:223).

Regeringens redogörelse för reformen av försvarets personalförsörjning i budgetpropositionen för 2014

Regeringen har senast redogjort för utvecklingen av Försvarsmaktens personalförsörjning i budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 6). Mot bakgrund bl.a. av ett tillkännagivande från riksdagen (bet. 2012/13:FöU9, rskr. 2012/13:246) ges i propositionen också en fördjupad redovisning av regeringens bedömningar av personalförsörjningens utveckling och underlagen för dessa i en särskild bilaga.

Regeringen framhåller att en bärande princip för personalförsörjningen är att den ska bygga på frivillighet men att totalförsvarsplikten i grunden kvarstår och i dag är könsneutral. Vidare betonas att reformen av personalförsörjningen är mycket omfattande och endast kan genomföras i den takt ekonomin tillåter. I syfte att genomföra den beslutade insatsorganisationen anser regeringen att det är angeläget att Försvarsmakten under 2014 lägger särskild vikt vid åtgärder för att rekrytera och behålla gruppbefäl, soldater och sjömän – särskilt de tidvis tjänstgörande, fortsatt omstrukturering av officerskåren, åtgärder för att verksamhet och ekonomi ska vara i balans samt åtgärder för att rekrytera och behålla fler kvinnor. Den övergripande inriktningen bör vara att samtliga krigsförband inklusive hemvärdet är uppfyllda med frivillig personal senast 2019 (s. 54 och bil. 1).

Regeringen anger att den frivilliga personalförsörjningen i olika grad har utvecklats enligt Försvarsmaktens planering. Rekryteringen till grundläggande militär utbildning (GMU) har i stort följt planeringen. Under 2013 sökte drygt 33 000 personer till GMU, varav 20 procent kvinnor. En relativt stor andel sökande har dock fallit bort under rekryteringsprocessen, och även om det totala antalet antagna har uppfyllt målen påtalas att det tidvis har varit svårt att fylla upp utbildningar till vissa befattningstyper och till hemvärn (bil. 1, s. 11). Ökningen av kontinuerligt tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/K) har överträffat planeringen. Antalet var ca 4 500 vid utgången av 2012, att jämföra med målet på 3 800. Samtidigt noteras att Försvarsmakten redovisar en högre personalomsättning inom kategorin än vad man hade antagit. Utfallet blev 19 procent 2012, jämfört med antagandet 10 procent. Personalomsättningen kan dock väntas minska, uppger regeringen, när andelen GMU-anställda ökar. Ökningen av tidvis tjänstgörande personal (GSS/T) har skett långsammare än planerat. Vid utgången av 2012 hade Försvarsmakten rekryterat ca 1 600 GSS/T, jämfört med målet på 2 500. Regeringen ser med viss oro på detta men vill samtidigt betona att förutsättningarna att rekrytera GSS/T kom på plats först under 2012. Uppfyllnaden av hemvärn med nationella skyddsstyrkor uppges ligga något före plan, men samtidigt noteras att Försvarsmakten är osäker på om nivåerna kan upprätthållas framöver (s. 37 f., bil. 1, avsnitt 2.3).

Regeringen konstaterar att det pågår ett löpande arbete med att utveckla rekryteringsprocessen inom Försvarsmakten i syfte att minska bortfallet. Under första halvåret 2014 avser man att ersätta den tidigare omgångs-

styrda processen med en kontinuerlig process för att korta ledtiderna för de sökande. På uppdrag av regeringen har också Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) under 2013 genomfört en studie av rekryteringssystemet, där förslag lämnas på möjliga utvecklingsområden (FOI-2013-58). Försvarsmakten påbörjade under 2012 också åtgärder för att ytterligare anpassa rekryteringen och utbildningen till hemvärmets behov samt för att öka andelen kvinnor och personer med utomeuropeisk bakgrund i rekryteringen. En förberedande militär grundutbildning som vänder sig till den senare målgruppen har genomförts. Regeringen framhåller att det tillgängliga underlaget inte tyder på att frivilligheten och könsneutraliteten i den nya rekryteringen skulle ha lett till sämre möjligheter att nå kvalificerade sökande eller en bred andel av befolkningen. Dock anser regeringen att det är rimligt att fortsätta att analysera erfarenheterna och överväga behovet av eventuella ytterligare åtgärder för att säkerställa en bred rekryteringsbas för försvaret (s. 37 f., bil. 1, avsnitt 2.2).

Vidare noterar regeringen att Försvarsmakten har vidtagit eller planerar att vidta de åtgärder i fråga om rekrytering, arbetsgivarfrågor och meritvärde som regeringen har föreslagit i propositionen om Soldatanställningar. Åtgärderna omfattar bl.a. utveckling av en kontinuerlig dialog med GSS-personal, inrättande av en särskild arbetsgivarfunktion vid Högkvarteret och s.k. försvarsmaktsråd över hela landet, utveckling av det civila meritvärdet av utbildning och anställning inom försvaret samt möjlighet till specialistofficersutbildning för GSS (bil. 1, avsnitt 2.4).

När det gäller Försvarsmaktens förmåga att attrahera och behålla personal gör regeringen samtidigt bedömningen att Försvarsmakten inte i tillräcklig utsträckning har lyckats öka andelen kvinnor på alla nivåer inom myndigheten och noterar att förändringarna går särskilt långsamt när det gäller officerare. Försvarsmakten har i regleringsbrevet för 2013 fått i uppdrag att verka för att öka andelen kvinnor på alla nivåer inom myndigheten och ta fram en plan för jämställdhetsintegrering av verksamheten 2014 (bil. 1, avsnitt 5).

Regeringen framhåller vidare betydelsen av omstruktureringen av officerskåren för att skapa en ålders- och kompetensstruktur som är ändamålsenlig för insatsorganisationen. Uppdraget har lämnats till Försvarsmakten i regleringsbrevet för 2013, och regeringen avser att noggrant följa myndighetens arbete och vid behov överväga en kompletterande inriktning eller andra åtgärder. Regeringen understryker även reservofficerssystemets betydelse, såväl för kompetensförsörjningen och försvarets folkliga förankring som för kostnadsutvecklingen. Försvarsmakten har i uppdrag att utveckla systemet, och regeringen avser att ge myndigheten i uppdrag att under 2014 redovisa hur man så snart som möjligt ska uppnå en långsiktigt hållbar balans när det gäller rekrytering, utbildning, övning och avveckling av reservofficerare (s. 55 f., bil. 1, avsnitt 3).

När det gäller kostnaderna för personalförsörjningsreformen fick Försvarmakten i mars 2013 i uppdrag av regeringen att vidta åtgärder för att säkerställa att den beslutade insatsorganisationen kan genomföras inom de angivna ekonomiska ramarna. Bakgrunden var att myndigheten i budgetunderlaget för 2014 hade angett ett ökat personalbehov och därmed ökade lönekostnader i förhållande till tidigare underlag. Enligt uppdraget ska en förändring av planeringsmålen för olika personalkategorier leda till successivt lägre lönekostnader de kommande fem åren. Uppdraget innebär att andelen GSS/T ska öka och andelen GSS/K minska, att en förskjutning ska ske av antalet befattningar från officerare till specialistofficerare och vidare till GSS samt att antalet yrkesofficerare och civilanställda ska minska. Försvarmakten har redovisat hur den planerar att vidta dessa åtgärder. Resultaten ska redovisas i budgetunderlagen för 2015 till 2018 (bil. 1, avsnitt 7). I budgetpropositionen för 2014 föreslår regeringen en successiv förstärkning av anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap de närmaste fyra åren. Syftet är främst att stärka insatserna för att rekrytera, utbilda och behålla tidvis tjänstgörande personal i Försvarmakten. Regeringen bedömer att förstärkningen ger myndigheten förutsättningar att öka tillväxten av GSS/T i förhållande till myndighetens budgetunderlag för 2014 och avser att noggrant följa hur förstärkningarna används (s. 55).

Försvarmaktens aktuella bedömningar och åtgärder

Av Försvarmaktens kvartalsrapport i oktober 2013 (FM2013-1839:1) framgår att prognoserna för rekryteringsmålen i flera avseenden förbättrats jämfört med tidigare bedömningar. Rekryteringen till GMU och GSS/K har gått bättre än planerat, och även prognosen för GSS/T har förbättrats. Jämfört med budgetunderlaget för 2013 är dock prognosen för GSS/T 1 500 personer lägre och därmed alltså den största avvikelser i förhållande till insatsorganisationens planerade utveckling. Rekryteringen till hemvärnsförbanden bedöms uppnå det mål om 20 000 personer som fastställts i regleringsbrevet för 2013. Försvarmakten anger vidare att funktionen för arbetsgivarrelationer och dess samarbete med andra arbetsgivare har utvecklats och redan gett god effekt i form av samarbetsavtal och pilotprojekt samt att genomförandet av Handlingsplan för jämställdhetsintegrering i Försvarmakten 2014 (2019) har inletts. Myndigheten har också inletts arbetet med regeringsuppdraget att vidta åtgärder för att minska den befarade kostnadsökning som myndigheten redovisat för perioden 2015–2019, bl.a. en ökning av andelen tidvis tjänstgörande personal och en minskning av andelen heltidsanställda officerare och civilanställda.

Av Försvarmaktens information till utskottet den 14 november 2013 framgick också att ytterligare åtgärder pågår för att förbättra rekryteringen av militär personal och skapa förutsättningar för att behålla GSS i enlighet med myndighetens planering. Försvarmakten arbetar bl.a. med att utveckla ett trovärdigt system för att främja ett fortsatt engagemang inom

försvaret efter genomförd GMU och med åtgärder för att bibehålla kontakten med de potentiella medarbetare som efter GMU valt att inte fortsätta sitt engagemang inom Försvarsmakten.

Regeringens inriktning i fråga om civilt försvar

Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2008 att utbildningen av civilpliktiga inte längre behövdes för att säkerställa förmågan inom det civila försvaret (utg.omr. 6, s. 59). Regeringen har därefter angett, mot bakgrund av 2009 års försvarspolitiska inriktningsbeslut och de fastställda målen för Sveriges säkerhet, att utvecklingen av det civila försvaret och dess förmåga ska ske med utgångspunkt i samhällets krisberedskap och ansvarsprincipen. De aktörer som ansvarar för krisberedskapen ska planera för hela hotskalan och uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar. Man har återupptagit en nationell försvarsplanering, som betonar vikten av en helhetssyn som omfattar hela hotskalan och med ökade krav på samverkan och samordning mellan civila verksamheter och Försvarsmakten (prop. 2011/12:1 utg.omr. 6, avsnitt 3.2, prop. 2012/13:1 utg.omr. 6, avsnitt 4.1). Regeringen gör i budgetpropositionen för 2014 bedömningen att planeringen och andra åtgärder för civilt försvar har aktualiserats i enlighet med den angivna inriktningen (utg.omr. 6, avsnitt 4.2.4).

Pågående gransknings- och utredningsarbete

Riksrevisionen har sedan 2010 genomfört en serie granskningar inom försvarsområdet och planerar att i december 2013 publicera ytterligare tre som rör uthålligheten i Försvarsmaktens insatser, omställningen av Försvarsmakten från invasions- till insatsförsvar samt de ekonomiska förutsättningarna för omställningen av försvaret. Granskningarna syftar bl.a. till att besvara frågor om huruvida Försvarsmaktens omställning, bl.a. den förändrade personalförsörjningen, varit tydlig och transparent och om det finns förutsättningar för Försvarsmakten att uppnå den försvarspolitiska målsättningen inom oförändrade anslag.

I juli 2013 fick Försvarsberedningen anvisningar för den försvarspolitiska rapport som ska redovisas senast i mars 2014 (Fö2013/1390/SSP). Av anvisningarna framgår bl.a. att Försvarsberedningens förslag ska fullfölja den inriktning för försvaret som lades fast av riksdagen 2009, att behov av justeringar inom personalförsörjningssystemet ska övervägas och att analyser och förslag till inriktning för det civila försvaret ska lämnas.

För fortsatt utveckling av det civila försvaret uppdrog regeringen åt MSB i april 2013 att redovisa hur planeringen för höjd beredskap kan utvecklas för att ett totalförsvar med största möjliga försvarseffekt ska kunna uppnås. En delrapport lämnades i september 2013, och uppdraget ska slutredovisas senast i maj 2014 (Fö2013/918/SSK).

Mot bakgrund bl.a. av riksdagens tillkännagivande den 16 maj 2013 (bet. 2012/13:FöU7, rskr. 2012/13:223) beslutade regeringen den 24 oktober 2013 att tillsätta en utredning om hur Försvarsmaktens personalförsörj-

ning bör utvecklas inom ramen för den beslutade försvarspolitiska inriktningen (dir. 2013:94). I direktiven anges att två betydelsefulla områden där regeringen ser behov av ytterligare underlag och analys för att åstadkomma en långsiktigt hållbar personalförsörjning är dels andelen avhopp från GMU, dels i vilken utsträckning GSS kommer att fullfölja sina anställningar i den utsträckning som Försvarsmakten antagit. Utredaren ska överväga behovet av och föreslå ytterligare åtgärder för att säkerställa en bred rekryteringsbas för Försvarsmaktens militära personal och lämna förslag på hur försvarets folkförankring kan säkerställas. Utredaren ska även föreslå ytterligare förbättringar i fråga om sociala villkor och civilt meritvärde för militär personal och klarlägga behovet av och föreslå åtgärder för att särskilt stärka rekryteringen av tidvis tjänstgörande personal. Jämförelser med frivillig personalförsörjning i andra jämförbara länder ska göras, och frågeställningarna ska analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Vidare ska utredningen klarlägga behovet av och föreslå förändringar för att möjliggöra en utökad användning av hemvärdet i fredstid. Utredaren ska lämna förslag till nödvändiga åtgärder för att genomföra förslagen och bedöma när de tidigast kan vidtas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2014.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har ställt sig bakom de förslag till förändringar i Försvarsmaktens personalförsörjningssystem som regeringen föreslog i propositionen Modern frivillig personalförsörjning för ett användbart försvar (2009/10:160). En bärande princip för personalförsörjningen är därmed att den ska bygga på frivillighet men att totalförsvarsplikten i grunden kvarstår och i dag är könsneutral. Att bygga ett hållbart försvar är ett långsiktigt arbete som bör präglas av stabilitet och uthållighet. Därför är det av stor vikt att riksdagen i sitt betänkande 2012/13:FöU7 Vissa frågor om Försvarsmaktens personal i maj beslutade i en bred politisk överenskommelse att se över personalförsörjningen. Utskottet konstaterade att rekryteringsbasen för kontinuerligt och tidvis tjänstgörande personal och frivilliga bör breddas och att folkförankringen bör stärkas. Med hänsyn till reformens omfattning vill utskottet understryka att man alltjämt anser det vara av betydelse att successivt åtgärda de problem som uppkommer i samband med att den nya personalförsörjningen genomförs och att en öppenhet för förslag om eventuella förändringar är rimlig. Liksom vid föregående behandling av frågorna i maj 2013 vill utskottet också framhålla att en fortsatt utveckling av Försvarsmaktens nya personalförsörjning i enlighet med de beslut som riksdagen har fattat är avgörande för trovärdigheten i Försvarsmaktens förhållanden.

Utskottet noterar att ett omfattande arbete pågår inom Försvarsmakten för att i olika delar möta de utmaningar som reformen innebär. Bland annat pågår en utveckling av rekryteringsprocessen i syfte att minska bort-

fallet och säkerställa en bred rekryteringsbas för försvaret samt en utveckling av villkor och incitament för att behålla GSS i längre anställningar. Nödvändiga omstruktureringar och förändringar i personalsammansättningen för att verksamhet och ekonomi ska vara i balans har inletts och fortgår.

Utskottet konstaterar att Försvarsberedningen, enligt de anvisningar för dess fortsatta arbete som lämnades i juli 2013, ska överväga behov av justeringar inom personalförsörjningssystemet inom ramen för den beslutade inriktningen för försvaret. Med anledning av att utskottet har efterfrågat en sammanhållen redovisning av personalförsörjningen i sin helhet har regeringen i budgetpropositionen för 2014 lämnat en särskild redovisning av utvecklingen av Försvarsmaktens personalförsörjning. I redovisningen, som omfattar regeringens bedömningar på området och fördjupad information om de underlag som ligger till grund för dessa, understryker regeringen att de förändringar som försvaret genomgår är omfattande och uppmärksammar viktiga utmaningar som utvecklingen av personalförsörjningssystemet står inför. Vidare konstaterar utskottet att regeringen i oktober 2013, mot bakgrund av ett tillkännagivande i bred politisk samsyn från riksdagen, beslutade om en utredning av hur Försvarsmaktens personalförsörjning bör utvecklas inom ramen för den beslutade försvarspolitiska inriktningen. Av direktiven framgår att utredningen bl.a. omfattar en genomlysning av Försvarsmaktens förmåga att rekrytera och behålla personal och förslag till förbättringar i fråga om villkor för militär personal samt åtgärder för att säkerställa en bred rekryteringsbas och folkförankring av försvaret. Utskottet lägger vikt vid att en utredning nu har tillsatts för att ta fram underlag kring och närmare analysera frågor som utskottet framhållit som angelägna för att uppnå långsiktighet, uthållighet och stabilitet i personalförsörjningssystemet.

Utskottet vill, liksom tidigare, även betona vikten av att riksdagen fortsätter att nära följa upp genomförandet av personalförsörjningsreformen. Utskottet uttryckte i betänkande 2012/13:FöU7 att arbetet med att uppfylla riksdagens beslut om det nya personalförsörjningssystemet måste intensifieras och utgår från att regeringen vid eventuella behov av justeringar av den inriktning som angetts för såväl omställningstakt som förmågekrav, materiel, organisation och verksamhet återkommer till riksdagen.

Utskottet bedömer sammanfattningsvis att Försvarsmakten och regeringen nu i stora delar genomför det som utskottet begärde i samband med behandlingen av personalförsörjningsfrågorna våren 2013 (bet. 2012/13:FöU7). Åtgärder och överväganden i syfte att hantera de utmaningar och problem som uppmärksammas i flera av de aktuella motionerna pågår. Utskottet anser därmed att motionerna 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13, 2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1, 2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5, 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2012/13:Fö229 av Jonas Sjö-

stedt m.fl. (V), 2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) samt 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 inte behöver bifallas. Utskottet yrkar avslag på motion 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45 samt motion 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30.

Villkor för militär personal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om villkor för militär personal. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservation 5 (SD) och särskilt yttrande (S, MP, V).

Motionerna

I motion 2012/13:Fö227 föreslår Anton Abele (M) att försvarsutbildningar bör ge ett bättre civilt meritvärde då detta är av stor vikt för att få män och kvinnor att välja försvaret framför andra utbildningar och arbeten. Möjligheten att ge försvarsutbildningar högskolepoäng bör övervägas.

I motion 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkas att regeringen bör utreda möjligheten att låta kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän få bo kvar på logementen till en låg hyra även efter provanställningstiden (yrkande 11) och där ha tillgång till billig och nyttig lagad frukost, lunch och middag (yrkande 13) samt få subventionerade hemresor varannan vecka (yrkande 14). Likalydande yrkanden görs i motion 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 26, 28 och 29.

I motion 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 4 påtalas vikten av att åstadkomma en bättre stabilitet i försvarets personalförsörjning genom aktiva åtgärder när det gäller soldaternas villkor. Motionärerna menar att den nuvarande personalförsörjningen brottas med avgörande problem och att det för närvarande inte finns någon annan väg att gå när det gäller kontinuerligt tjänstgörande personal än att satsa på attraktiva lönenivåer, försäkringar, premier efter halvtid och heltid, stöd till vidare studier samt avancerade och komplexa övningar. När det gäller gruppen tidvis tjänstgörande personal, som omfattas av allvarliga rekryteringsproblem, anförs att det är rimligt att fortsätta ansträngningarna med rekryteringen men att det måste finnas en beredskap för att gå in med särskilda stimulanser och förmåner om situationen kräver det.

Bakgrund

Tidigare behandling

I samband med att regeringen lämnade förslag till en ny lag om vissa försvarsmaktsanställningar (prop. 2011/12:115) redovisade regeringen också sin bedömning i frågor om bl.a. rekrytering, Försvarsmakten som arbetsgivare och civilt meritvärde. Vid utskottets behandling av propositionen i maj 2012 underströks särskilt betydelsen av de sociala villkor som skulle gälla för soldaterna, t.ex. löner, försäkringar och premier. Dessa frågor bedömdes vara av särskild vikt för parterna att följa (bet. 2011/12:FöU5).

Utskottet behandlade under våren 2013 återigen vissa frågor om sociala villkor för soldater i betänkande 2012/13:FöU7. Utskottet upprepade sitt tidigare uttalande om de sociala villkorens betydelse och underströk vikten av att arbetsmarknadens parter fortsätter att ta sitt ansvar inom detta område. I allt väsentligt bedömde utskottet att parterna har nödvändiga förutsättningar för att fortsätta att genomföra personalförsörjningsreformen och att regeringen kontinuerligt vidtar de åtgärder som krävs för att styra Försvarsmakten mot en frivilligt bemannad insatsorganisation som på ett rationellt sätt svarar mot försvarets behov. Motionsyrkandena avslogs därmed.

Pågående arbete

I årsredovisningen för 2012 redogör Försvarsmakten, i enlighet med ett regeringsuppdrag, för sin inriktning och åtgärder när det gäller bostäder för kategorin GSS. Försvarsmakten uppfattar det som nödvändigt för förmågan att rekrytera och behålla personal att GSS/K får stöd med boendet, både tillfälligt boende på logement och på vissa orter även med s.k. övergångsboende. Myndighetens inriktning är att GSS/K ska ges möjlighet till tillfälligt boende under cirka ett år efter genomförd GMU och provanställning, och myndigheten har i samarbete med Fortifikationsverket vidtagit åtgärder för att genomföra detta. Per den 1 november 2012 hade nära nog samtliga GSS som önskat boende i logement fått sina önskemål uppfyllda. Försvarsmakten betonar dock vikten av att de tillfälliga boendeformerna inte permanentas. På vissa orter, i synnerhet i storstadsområdena där problemen är särskilt stora, har myndigheten vidtagit åtgärder i samverkan med den statliga stiftelsen MHS-Bostäder för att lösa bostadsproblemen för GSS/K, bl.a. genom nybyggnation. Försvarsmakten avser att verka för att vid behov vidta åtgärder på ytterligare orter.

I budgetpropositionen för 2014 konstaterar regeringen att Försvarsmakten, liksom andra arbetsgivare, i princip saknar skyldighet att tillhandahålla bostäder för sina anställda. Samtidigt anförs att tillgången på lämpliga bostäder är en betydelsefull faktor när det gäller att rekrytera och behålla tidsbegränsat anställda soldater inom försvaret och att detta kräver samverkan mellan flera olika aktörer på både lokal och regional nivå (utg.omr. 6, bil. 1, avsnitt 2.4).

På uppdrag av regeringen redovisade Försvarsmakten vidare i mars 2013 sina överväganden och åtgärder med anledning av regeringens bedömningar i proposition 2011/12:115 (HKV 23 383:53446). Myndigheten konstaterade bl.a. att en särskild funktion för arbetsgivarrelationer etablerats vid Högkvarteret och att en utveckling av försvarsmaktsråd inletts vid de flesta förband. Dock framhölls att man ännu inte hade tillräckligt med underlag för vissa åtgärder, bl.a. i fråga om premier och andra incitament. I fråga om civilt meritvärde anfördes att frågan är helt central för den långsiktiga rekryteringskraften och att myndigheten avser att arbeta med frågan såväl internt som med externa aktörer. I fråga om möjligheter till karriärväxling och utveckling inom yrket hänvisades till redan påbörjade projekt som syftar till att behålla GSS/K i längre anställningar och att skapa ett yrkesutvecklingssystem som omfattar GSS och specialistofficerare.

I budgetpropositionen för 2014 konstaterar regeringen att myndigheten har genomfört eller planerar att vidta de åtgärder regeringen föreslagit i propositionen (utg.omr. 6, s. 38). I Försvarsmaktens regleringsbrev för 2013 anges vidare att myndigheten ska lägga särskild vikt vid åtgärder som skapar förutsättningar för myndigheten att över tiden behålla GSS i enlighet med Försvarsmaktens planering. Av Försvarsmaktens redovisning för utskottet den 14 november 2013 framgick att myndigheten överväger en rad sådana åtgärder inför 2014, bl.a. frågor om villkor kring mat och boende samt incitament i form av en tjänstgöringspremie till kategorin GSS/T.

I direktiven till den utredning om Försvarsmaktens personalförsörjning som regeringen beslutade den 24 oktober 2013 ingår, som redovisats ovan, bl.a. att analysera behovet av ytterligare förbättringar i fråga om sociala villkor för gruppbefäl, soldater och sjömän, klarlägga behovet av åtgärder för att särskilt stärka rekryteringen av tidvis tjänstgörande personal samt analysera hur det civila meritvärdet för militär anställning och utbildning kan öka. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2014 (dir. 2013:94).

Utskottets ställningstagande

I samband med utskottets behandling av regeringens proposition Soldatanställningar i Försvarsmakten (prop. 2011/12:115) ingicks en politisk överenskommelse om att se över frågor om bl.a. rekrytering, vissa arbetsgivarfrågor såsom löner, premier och försäkringar samt civilt meritvärde. Utskottet konstaterar att regeringen i juni 2012 uppdrog åt Försvarsmakten att redovisa sina överväganden och åtgärder i dessa frågor och att myndigheten delredovisade uppdraget i mars 2013. Utskottet noterar att Försvarsmaktens arbete med frågorna hittills bl.a. har omfattat inrättandet av en särskild arbetsgivarfunktion inom myndigheten, program för karriärväxling och utveckling inom yrket samt en utveckling av försvarsmaktsråd – där samhällets alla delar kan träffas för att aktivt arbeta med olika förutsätt-

ningar för försvarets omställning, t.ex. bostads- och arbetsgivarfrågor – över hela landet. Försvarsmakten har till uppgift att redovisa återstående delar av uppdraget, och utskottet kan konstatera att arbetet med dessa frågor pågår inom myndigheten. Därför är det bra att regeringen i sitt regleringsbrev för myndigheten har följt upp att endast en delredovisning har skett.

Utskottet har tidigare särskilt understrukit betydelsen av de sociala villkor som kommer att gälla för soldaterna, såsom löner, försäkringar och premier. Utskottet ser att flera utmaningar återstår innan Försvarsmaktens nya personalsystem är fullt ut genomfört och vill därför upprepa vikten av att arbetsmarknadens parter fortsätter att ta sitt ansvar inom detta område. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att parterna i allt väsentligt har nödvändiga förutsättningar för att fortsätta att genomföra personalförsörjningsreformen. Utskottet bedömer också att regeringen kontinuerligt vidtar de åtgärder som krävs för att styra Försvarsmakten mot en frivilligt bemanad insatsorganisation som på ett rationellt sätt svarar mot försvarets behov. Utskottet lägger vidare vikt vid att den utredning som regeringen beslutade i oktober 2013 omfattar en översyn av hur soldaternas sociala villkor kan förbättras, hur rekryteringen av tidvis tjänstgörande personal kan stärkas samt hur det civila meritvärdet av militära anställningar och utbildningar kan öka. Utskottet föreslår, med hänvisning till de beslut som redan fattats samt till pågående arbete, att motionsyrkandena avstyrks.

Veteran- och anhörigfrågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motioner om veteran- och anhörigfrågor, bl.a. med hänvisning till pågående arbete inom Försvarsmakten samt till regeringens pågående utrednings- och beredningsarbete. Jämför reservationerna 6 (S) och 7 (SD).

Motionerna

I motion 2012/13:Fö211 påtalar Emma Henriksson (KD) behovet av ett förbättrat familjestöd för försvarsanställda och deras familjer. Då utlandsmissioner blir allt vanligare och mer riskfyllda måste ett stöd erbjudas som omfattar såväl den tjänstgörande som familjen före, under och efter en internationell tjänstgöring. Motionären anför att Sverige har ett knapphändert familjestöd för försvarsanställda och menar att barnperspektivet är särskilt viktigt att beakta. I motionen föreslås bl.a. en telefonlinje för anhöriga, ett mentorprogram för anhöriga samt förbättrade kommunikationsmöjligheter från insatsområdena.

Roland Utbult (KD) föreslår i motion 2012/13:Fö242 en undersökning av möjligheterna att inrätta ett svenskt veterancentrum med specialkompetens och forskning kring soldaternas tjänst. I ett veterancentrum skulle

man kunna samla insatserna inom veteranpolitiken och utveckla Försvarsmaktens veteranadministration, och man skulle t.ex. kunna erbjuda kostnadsfri hjälp i form av stödsamtal och vård med specialkompetens, initiera forskning kring veteraners situation vid hemkomst och bistå soldater vid karriärväxling.

Peter Hultqvist m.fl. (S) framhåller i motion 2012/13:Fö255 att kunskapen om vilka särskilda behov som finns bland veteraner och deras anhöriga måste öka. Motionärerna anför att det behövs oberoende forskning för att samhället ska kunna erbjuda ett allt bättre veteranstöd, anpassat efter de krav som olika insatser ställer. Såväl deltagande i internationella kunskapsutbyten som främjande av egen forskning och veteransoldatstatistik anses vara av stor vikt. Fler politikområden än försvar måste också involveras i veteranarbetet så att kunskap om de särskilda behoven för veteransoldater och deras anhöriga finns på bred front i samhället. Motsvarande yrkanden om vikten av forskning och en bred förståelse för veteransoldatfrågorna i övriga samhället framställs även i motion 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 16. I motionen anförts vidare att arbetet ska bedrivas långsiktigt, i möjligaste mån vara decentraliserat och fokusera på preventivt arbete men även omfatta åtgärder under och efter en insats. Betydelsen av de ideella organisationernas kamrattstödjande roll och vikten av att deras kunskaper tas till vara framhålls. Motionärerna vill också se över möjligheten att införa ett veteransoldatkort med förmåner vid besök på museer o.d.

I motion 2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S) föreslås en översyn av samverkansmöjligheter mellan Försvarsmakten och polisen när det gäller posttraumatisk stress (PTSD). Poliser som drabbas av PTSD får stöd genom lokala hjälpinsatser i form av kontakt med psykologer, psykoterapeuter osv. Även krigsveteraner borde kunna få stöd och vård i sin närmiljö av professionella terapeuter med särskilda kunskaper just om PTSD.

I motion 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkande 28 föreslås att den sista söndagen i maj ska vara minnesdag för svenska veteraner. Motionären anför att veteraner och deras anhöriga ska kunna delta utan att tvingas ta ut en semesterdag. Samma förslag finns i motion 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkande 20.

Bakgrund

Tidigare behandling

Regeringen lämnade förslag till en svensk veteransoldatpolitik i proposition 2009/10:160 Modern personalförsörjning för ett användbart försvar. Veteransoldatpolitiken ska, enligt propositionen, utgå från en helhetssyn som inkluderar rekrytering av personalen, utbildning och förberedelser inför insatsen, stöd och åtgärder under insatsen, omhändertagande samt stöd och eventuell rehabilitering efter insatsen. Stödet till anhöriga, särskilt barn, utgör en viktig del i denna helhetssyn. I propositionen föreslogs en

ny lag om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser, där omhändertagandet av deltagande personal förstärks genom ett uppföljningsansvar för Försvarsmakten, stödåtgärder utan fast tidsbegränsning och kontakter med anhöriga. Regeringen redovisade också sin bedömning inom en rad veteransoldatpolitiska områden, bl.a. inrättandet av en veteranadministration, vikten av att bredda kunskapen i samhället om den fredsfrämjande verksamheten samt Försvarsmaktens utveckling av samarbetet med ideella organisationer i veteranarbetet. I propositionen framhölls också att det finns flera andra aktörer som bedriver internationell verksamhet, som i vissa avseenden kan liknas vid Försvarsmaktens, och att det kan finnas skäl att överväga ett mer strukturerat samarbete kring omhändertagande av personal mellan berörda myndigheter och organisationer. Initiativ till ett sådant samarbete bör dock, menade regeringen, komma från de berörda intressenterna.

I propositionen behandlades även frågan om att införa en årlig veteran-ceremoni och en lämplig dag för en sådan ceremoni. Regeringen hänvisade till att Veteransoldatutredningen (SOU 2008:91) belyst ett antal möjliga dagar och att flera remissinstanser, bl.a. Försvarsmakten, Försvarshögskolan, Fredsbaskrarna i Sverige och Försvarets traditionsnämnd förordat den 29 maj. I skälen anfördes att det är FN:s årsdag för fredsbevarare, som erkänts av internationella veteranorganisationer som alla fredssoldaters dag, och att veteranerna skulle kunna känna en omedelbar samhörighet med kamrater och kolleger världen över om ceremonin hölls denna dag. Regeringen delade remissinstansernas uppfattning och noterade särskilt att de mest berörda, Försvarsmakten och veteransoldaterna själva, förordat detta datum (prop. 2009/10:160, avsnitt 5.14).

Utskottet välkomnade förslagen till veteransoldatpolitik och konstaterade att den nya lagen skulle innebära en förbättring av stödet till soldaterna och deras anhöriga (bet. 2009/10:FöU8). I tidigare lagstiftning har anhörigstödet varit kopplat till att en soldat skadats allvarligt eller omkommit i en internationell insats. I den nya lagen är de anhörigas egna stödbehov tillräckligt för att Försvarsmakten ska ha en skyldighet att i vissa fall stödja anhöriga med t.ex. psykoterapeutiska insatser. Utskottet såg med tillfredsställelse på denna principiella förändring och menade vidare att det nya kravet på att Försvarsmakten ska ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga på sikt borde kunna utveckla detta omhändertagande ytterligare. Utskottet uppmärksammade också frågan om att fördelar kan uppnås genom samarbete mellan Försvarsmakten och vissa andra myndigheter som bedriver verksamhet med utlandsanställda. Utskottets avsikt var att följa hur det förbättrade omhändertagandet av veteransoldater breddas till att också omfatta dem som tjänstgör vid dessa myndigheter.

Utskottet behandlade senast frågor om utlandsveteraner våren 2013 i betänkande 2012/13:FöU7. Utskottet konstaterade då dels att en samlad veteranpolitik införts med förslag som innebär en förbättring av stödet till såväl soldater som deras anhöriga, dels att en utredning fått i uppdrag att

ytterligare utveckla veteranpolitiken (jfr nedan). Utskottet uppgav att man lägger stor vikt vid detta arbete och inte bedömde att ytterligare åtgärder var nödvändiga, varför motionerna avsågs.

Pågående arbete

Försvarsmakten har sedan juni 2010 arbetat med genomförandet av veteran-soldatpolitiken. En instruktion för anhörigstöd (HKV 16 502:62986) och en handlingsplan som beskriver myndighetens arbete med veteranstödet (HKV 01 800:58529) har utarbetats. I arbetet ingår bl.a. utveckling av informationsstöd, rehabiliteringsstöd och samverkan med frivilligorganisationer. Av handlingsplanen framgår att Försvarsmakten ska öka sin kunskap om den påverkan de internationella militära insatserna har på personalen genom att stärka samarbetet med högskolor, universitet och forskningsinstitut, nationellt och internationellt. Vidare betonas att stödet ska vara decentraliserat och i första hand vara de lokala förbandschefernas ansvar. Myndighetens nya veteranavdelning ska fylla en rådgivande och sammanhållande funktion och bl.a. delta i beredningen av forskning, statistik och policyfrågor inom området, leda seminarier och studier samt föreslå och följa forskning inom området. Försvarsmakten bedömer att en veteranadministration med exempelvis egen sjukvård och rehabilitering enligt amerikansk förebild varken är möjligt eller lämpligt i en svensk kontext.

I Försvarsmaktens redogörelse för genomförandet av veteransoldatpolitiken i årsredovisningen för 2012 beskrivs bl.a. att konceptet för veteran- och anhörigstöd har genomförts och förankrats, att interna styrdokument har uppdaterats, att läget när det gäller befintlig forskning och statistik har kartlagts, att forskningssamarbetet inom Nordefco utvecklats, att ett löpande samarbete sker med andra aktörer för att förankra veteranarbetet i samhället och att Sveriges nationella veterandag sedan 2012 genomförs på statsceremoniell nivå den 29 maj. Försvarsmakten rapporterade vidare ett behov av att kunna ställa uppdrag med ekonomiska medel till veteranorganisationerna. Genom vårändringsbudgeten för 2013 infördes en möjlighet att använda anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap för stöd till veteran- och anhörigorganisationer (prop. 2012/13:99, bet. 2012/13:FiU21, rskr. 2012/13:287). Den 21 november 2013 beslutade regeringen vidare om en ny förordning om statsbidrag till frivilliga veteransoldat- och anhörigorganisationer.

I regeringens redogörelse för veteransoldatpolitiken i budgetpropositionen för 2014 konstateras att det första steget i en samlad svensk veteranpolitik i allt väsentligt genomförts och att man nu utreder om arbetet ska utvecklas vidare och vidgas. I augusti 2012 fick Veteranutredningen genom tilläggsdirektiv i uppdrag att följa upp det pågående genomförandet av den svenska veteransoldatpolitiken och bedöma om den behöver utvecklas vidare (dir. 2012:83). Utredaren ska belysa den internationella samverkan på veteransoldatområdet och pröva om den bör utvecklas. Utredaren ska vidare bedöma om perspektivet bör utvidgas till att omfatta veteraner

efter annan internationell verksamhet än militär. Vidare ska utredaren vidga det nationella perspektivet och belysa frågor om samverkan mellan den utsändes arbetsgivare, staten, kommuner, landsting, den ideella sektorn och andra aktörer. Av utredningens direktiv framgår att erfarenheter visar att det kan finnas en betydande utvecklingspotential i Sverige när det gäller att involvera flera samhällssektorer i veteransoldatpolitiken. I uppdraget ingår bl.a. också att föreslå hur statistik kan utvecklas på det veteranpolitiska området samt att analysera frågor om tillgången på medicinsk specialistkompetens. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2013.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnade våren 2010 regeringens förslag till en samlad veteransoldatpolitik, som innebar ett förstärkt stöd till veteransoldater och deras anhöriga. Utskottet konstaterar nu att de initiativ och åtgärder som regeringen föreslog till stor del har genomförts och att arbetet med veteransoldatfrågorna har förankrats och integrerats i Försvarsmaktens verksamhet, bl.a. genom en handlingsplan för veteranstöd och en instruktion för anhängstöd. Arbete pågår på såväl central som lokal nivå; t.ex. finns nu på varje förband en veteransamordnare. Utskottet noterar också att man har inlett ett arbete för att stärka forskning och statistik på området genom såväl nationella som internationella samarbeten samt för att förankra och skapa förståelse för veteranarbetet i övriga samhället. De frivilliga försvarsorganisationerna och de ideella organisationer som arbetar med stöd till veteraner och anhöriga är mycket viktiga för Försvarsmakten. Utskottet ser därför positivt på att regeringen nu har fattat beslut om nya bestämmelser om statsbidrag till frivilliga veteransoldat- och anhängorganisationer. Utskottet lägger också vikt vid att Veteranutredningen genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att följa upp och vidareutveckla veteranpolitiken. I uppdraget ingår bl.a. att belysa frågor om samverkan mellan Försvarsmakten och andra aktörer, behovet av att involvera flera samhällssektorer i veteranarbetet, tillgången på medicinsk specialistkompetens och en förbättrad statistik på det veteranpolitiska området.

Utskottet bedömer sammantaget att arbete och överväganden med den inriktning som förordas i flera av de aktuella motionerna för närvarande pågår inom Försvarsmakten och inom ramen för Veteranutredningens fortsatta uppdrag. Utskottet anser därmed att motionerna 2012/13:Fö255 av Peter Hultqvist m.fl. (S), 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 16, 2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S), 2012/13:Fö211 av Emma Henriksson (KD) och 2012/13:Fö242 av Roland Utbult (KD) kan anses åtminstone delvis tillgodosedda och att det pågående utredningsarbetet i övrigt inte bör föregripas. Utskottet föreslår därför att motionerna avstyrks.

När det gäller frågan om en lämplig dag för firande av veterandagen noterar utskottet att de mest berörda, Försvarsmakten och veteransoldaterna själva, i samband med inrättandet av en officiell ceremoni förordade den 29 maj och att firandet sedan 2012 genomförs på statsceremoniell nivå detta datum. Utskottet anser inte att det finns tillräckligt starka skäl att nu ändra detta beslut, varför motionerna 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkande 28 och 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkande 20 avslås.

Genus- och jämställdhetsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om genus- och jämställdhetsfrågor inom Försvarsmakten. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservationerna 8 (S), 9 (MP) och 10 (V).

Motionerna

I motion 2011/12:Fö209 yrkande 7 anför Torbjörn Björlund m.fl. (V) att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag till att omfatta mer än den personalförsörjning för avtalsbefattningar som man har i dag. Svenska Lottakåren borde vidare ges möjlighet att rekrytera fler kvinnor till utbildning och därmed öka rekryteringsunderlaget till frivilligengagemang. Motionärerna anser att det är grundläggande att öka antalet kvinnor inom hela det svenska försvaret och tror att en utvidgning av Svenska Lottakårens uppdrag kan vara ett angeläget led i att rekrytera fler kvinnor till försvaret och i förlängningen även till utlandstjänstgöring. Samma yrkande görs i motion 2012/13:Fö204 Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7 och i motion 2013/14:Fö214 Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 6.

I motion 2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 4 uttrycker motionärerna att regeringen bör uppdra åt hemvärnets att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att nå målet att minst 40 procent av hemvärnets personal ska bestå av kvinnor. För att kunna uppnå ett mer jämställt försvar krävs bl.a. en ökad kvinnlig representation. I yrkande 5 anføres att regeringen bör ge hemvärnets i uppdrag att genomföra en kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda. Motionärerna anser att ett obligatoriskt genusperspektiv i utbildningssystemet på alla nivåer inom Försvarsmakten, hemvärnets och frivilligorganisationerna är avgörande för att skapa en jämställd organisation och verksamhet. I denna utbildning bör kunskaper om FN-resolutionerna 1325 och 1820 ingå.

I motion 2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 18 skriver motionärerna att regeringen bör sätta upp mål och delmål för att inom sex år nå målet att 40 procent av deltagarna vid fredsbevarande insatser ska vara kvinnor. Motionärerna anför att det genusperspektiv som behövs för att se skillnader i mäns och kvinnors säkerhetsbehov ofta saknas och att betydande resurser måste satsas på kvinnors och barns behov av skydd och stöd under och efter en konflikt. Vidare framhålls att en ökad andel kvinnor i t.ex. fredsfrämjande insatser är ett viktigt mål i sig och att det är grundläggande att understryka kvinnors avgörande uppgifter och roller i fredsprocesser.

I motion 2013/14:U220 yrkande 7 lyfter Eva Flyborg (FP) fram de positiva effekterna av kvinnors deltagande i fredsbevarande styrkor. De kan utgöra förebilder för kvinnor i konfliktområden och inspirera till deltagande i återuppbyggnad samt leda till en ökad rekrytering av kvinnor till internationella diplomatiska befattningar inom området fred och säkerhet. Sverige bör därför arbeta för att fler kvinnor ska finnas med i Sveriges internationella styrkor. Vidare framförs i yrkande 8 att genusfrågor bör få ett större utrymme i utbildningen av insatsstyrkorna. Motionären framhåller att Sverige ska vara fortsatt ledande när det gäller avståndstagande och åtgärder mot våld mot kvinnor och flickor i krig och att resurser måste avsättas för detta.

Peter Rådberg m.fl. (MP) framhåller i motion 2013/14:Fö246 yrkande 12 att Sveriges arbete med att förverkliga FN:s resolutioner 1325 och 1820 måste följas upp på ett mer adekvat sätt. Samverkan och erfarenhetsutbyte, inklusive kartläggning av befintlig kunskap, om resolution 1325 måste öka nationellt. Försvarsmakten måste på allvar arbeta med frågan på hemmaplan. Att få fler kvinnor att göra grundläggande militärutbildning är viktigt för att öka andelen kvinnor i förbanden och i förlängningen i internationella fredsfrämjande insatser. Ska Försvarsmakten vara en attraktiv arbetsgivare för kvinnor måste organisationen återspegla moderna värderingar, där jämställdhet är grundläggande. Motionärerna betonar vidare att uppföljning och utvärdering av resolutionens genomförande är nödvändigt och att utvärderingen av handlingsplanen för resolution 1325 bör redovisas för riksdagen tillsammans med slutsatser för det fortsatta arbetet.

I motion 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 3 skriver motionärerna att betydande resurser måste satsas på utbildning i genuskunskap och i FN-resolutionerna 1325 och 1820 med avseende på de behov som kvinnor och flickor har av skydd och stöd under och efter en konflikt, både för den personal som tjänstgör i Sverige och den personal som ska delta i internationella operationer. I samma motions yrkande 15 betonar motionärerna att Försvarsmaktens jämställdhetsarbete ska vara en ständigt pågående process. Detta är nödvändigt dels för att öka attraktionskraften i soldatyrket, dels för att Försvarsmakten ständigt ska bli mer trovärdig i uppdraget att försvara demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter, såväl nationellt som internationellt.

Bakgrund

Tidigare behandling

De frivilliga försvarsorganisationernas roll för Försvarsmaktens personalförsörjning, bl.a. Svenska Lottakårens uppdrag, har tidigare behandlats av utskottet i betänkande 2009/10:FöU8. Utskottet framhöll då, liksom tidigare, sin positiva inställning till den frivilliga försvarsverksamheten. Dess betydelse för den folkliga förankringen i försvaret och för att väcka engagemang för landets säkerhet och försvar hos olika grupper i samhället betonades. Utskottet konstaterade att de frivilliga försvarsorganisationerna har betydelsefulla uppgifter när det gäller personalförsörjningen i hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna och därför kommer att ha en viktig roll i Försvarsmaktens framtida personalförsörjning. Utskottet ansåg att motionerna därmed var delvis tillgodosedda och inte behövde bifallas.

I samband med behandlingen av frågor om Försvarsmaktens personalförsörjning i betänkande 2012/13:FöU7 konstaterade utskottet att Försvarsmaktens arbete med jämställdhet fortsätter att ge mycket begränsade resultat. Utskottet välkomnade att regeringen har uppmanat Försvarsmakten att verka för att öka andelen kvinnor på alla nivåer inom myndigheten, men underströk samtidigt vikten av att myndigheten fortsätter att arbeta aktivt med frågan. Utskottet avslog motionsyrkanden om rekrytering och kompetensförsörjning inom Försvarsmakten med hänvisning till regeringens pågående arbete.

Utskottet behandlade utförligt frågor om kvinnorepresentation, jämställdhetsarbete inom Försvarsmakten och genusperspektiv i internationella insatser senast i betänkande 2012/13:FöU14. Utskottet avstyrkte då motioner i de ovan nämnda frågorna med hänvisning till att regeringen bedriver ett aktivt arbete på området. Utskottet konstaterade att man delar motionärernas syn att andelen kvinnor bland officerare, soldater och sjömän måste öka och att Försvarsmakten även i fortsättningen måste vidta åtgärder för att rekrytera och behålla fler kvinnor. Samtidigt anförde utskottet att man delar regeringens bedömning att införandet av rekrytering på frivillig grund för all personal i Försvarsmakten ökar förutsättningarna för att åstadkomma en jämnare könsfördelning.

Vad gäller jämställdhetsarbetet inom Försvarsmakten konstaterade utskottet att man lägger vikt vid de ansträngningar Försvarsmakten måste göra för att skapa en mer jämställd organisation och delar motionärernas bedömning att detta är nödvändigt för myndighetens uppdrag att försvara demokratiska värden. Utskottet anförde vidare att man lägger stor vikt vid att Försvarsmakten sedan 2011 har integrerat likabehandlingsfrågor i all militär grundutbildning och ser ansträngningarna att skapa en jämställd organisation som en ständigt pågående process. Samtidigt betonades att nödvändigt tålmod med förändringsprocesser inte får motverka kraven på

konkreta resultat i det kontinuerliga arbetet. Utskottet välkomnade att regeringen i regleringsbrevet för 2013 har gett Försvarsmakten i uppdrag att utveckla verksamheten för att uppfylla de jämställdhetspolitiska målen.

När det gäller kvinnorepresentation och genusperspektiv i internationella insatser ville utskottet, i likhet med vad det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet vid ett flertal tillfällen anfört, betona vikten av att Sverige fortsätter att tillmäta FN:s säkerhetsrådsresolutioner på området stor betydelse. Utskottet välkomnade att regeringen i Försvarsmaktens instruktion ställt krav på att myndigheten ska verka i enlighet med resolutionerna 1325 och 1820. Utskottet lyfte också bl.a. fram betydelsen av att Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM) etablerats under 2012 och dess roll i att genomföra och utvärdera arbetet med genusperspektiv i internationella insatser. Utskottet välkomnade även samarbetet mellan Försvarsmakten, Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och Försvarshögskolan i ett gemensamt samverkansråd, som bidragit till att införliva resolution 1325 i myndigheternas verksamhet. Vidare konstaterade utskottet att regeringen under 2012 beslutat att förlänga den nationella handlingsplanen för resolution 1325 till 2015 och att komplettera den med indikatorer som möjliggör uppföljning och utvärdering av arbetet. Utskottet menade att den årliga uppföljningen med hjälp av regeringens nationella indikatorer är betydelsefull och uppgav att man lägger vikt vid det fortsatta arbetet inom området.

Utrikesutskottet behandlade i november 2013 frågor om kvinnor, fred och säkerhet i betänkande 2013/14:UU7, varvid utskottet betonade att Sverige i enlighet med den nationella handlingsplanen ska bidra till genomförandet av resolutionerna 1325 och 1820 nationellt, regionalt och globalt. Utskottet framhöll vidare att frågan om kvinnors roll när det gäller fred och säkerhet är central och bör vara en integrerad del av regeringens arbete inom den freds- och säkerhetsbyggande verksamheten. Arbetet måste omfatta såväl skyddsaspekten som insatser för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser och i internationella insatser, menade utrikesutskottet. Utskottet välkomnade att regeringen förlängt den nationella handlingsplanen, att det har tagits fram indikatorer som förbättrar möjligheten till uppföljning och utvärdering av densamma och att regeringen under hösten 2013 avser att påbörja en översyn av handlingsplanen. Utskottet välkomnade också ordningen att regeringen har gett berörda myndigheter i uppdrag att årligen redovisa hur de har genomfört handlingsplanen och noterar att den första rapporten kom i mars 2013. Detta arbete bedöms ha bidragit till att stärka och effektivisera det sammantagna svenska åtagandet att genomföra resolution 1325. Utskottet noterade vidare att regeringen inför riksdagen redogör för arbetet med att genomföra resolutionerna genom bl.a. budgetpropositionen och berättelsen om verksamheten i EU.

Redogörelser i budgetpropositionen för 2014

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2014 (utg.omr. 6) att andelen kvinnor som söker till GMU – 20 procent till 2013 års utbildningsplatser – har ökat stort jämfört med det tidigare värnpliktssystemet och att det nya personalförsörjningssystemet har medfört en successiv ökning av andelen kvinnor inom de nya personalkategorierna gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS) samt specialistofficerare. Andelen kvinnor i kategorin GSS/K var vid halvårsskiftet 2013 omkring 11 procent och bland specialistofficerarna omkring 9 procent. Resultaten har dock i stor utsträckning uteblivit bland officerare och reservofficerare, där motsvarande siffra uppgick till 5 respektive 2,4 procent (s. 36 f).

Regeringen framhåller att Försvarsmakten måste uppfattas som en attraktiv och modern arbetsgivare öppen för alla och att myndigheten bör intensifiera arbetet med att öka andelen kvinnor inom alla kategorier av militär personal och särskilt bland officerare och chefer. Regeringen anser att Försvarsmaktens återrapporteringar om arbetet med detta uppdrag ofta saknat en beskrivning av konkreta åtgärder och mätbara resultat. I regleringsbrevet för 2013 har Försvarsmakten fått i uppdrag att verka för att öka andelen kvinnor på alla nivåer samt att ta fram en plan för jämställdhetsintegrering av verksamheten (bil. 1, avsnitt 5).

När det gäller internationella insatser anger regeringen att Försvarsmakten har fortsatt att genomföra resolutionerna 1325 och 1820 och att utveckla den missionsförberedande utbildningen. Av redovisningen framgår att 1 566 personer, varav 123 kvinnor och 1 442 män, vid något tillfälle tjänstgjorde i internationella militära insatser under 2012 (s. 27). Regeringen konstaterar också att MSB i enlighet med ett regeringsuppdrag beskrivit implementeringen av FN:s resolutioner 1325 och 1820 i insatsverksamheten. Under 2012 genomfördes t.ex. introduktionsutbildningar för personal i resurspoolen med fokus på bl.a. MSB:s riktlinjer för jämställdhet. Myndigheten har även i olika insatser genomfört utbildningar i genusfrågor och anställde en s.k. Gender Field Advisor under 2012. Andelen kvinnor i insatser uppges ligga oförändrat på ca 25 procent (s. 87).

När det gäller de frivilliga försvarsorganisationernas roll för försvarets personalförsörjning anger regeringen att frivillig verksamhet ofta är ett kostnadseffektivt sätt för samhället att tillgodose resursbehov som kan vara tillfälliga men omfattande. När det gäller det militära försvaret menar regeringen att frivilligorganisationerna har sin huvudsakliga roll när det gäller bemanningen av vissa befattningar i hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna. De frivilliga försvarsorganisationerna anses kunna spela en viktig roll när det gäller att bidra till Försvarsmaktens rekrytering av intresserade och lämpliga ungdomar för Försvarsmaktens verksamhet samt stärka försvarets folkliga förankring och tillvarata det personliga engagemanget (s. 56).

Försvarsmaktens arbete

I Försvarsmaktens årsredovisning för 2012 påtalas att attraktionskraften fortfarande är en av personalförsörjningsreformens största utmaningar och att det är nödvändigt att särskilt fokusera på den stora del av rekryteringsbasen som består av lämpliga men för närvarande mindre intresserade kvinnor. Myndigheten framhåller att ett mycket omfattande värdegrundsarbete bedrivs för att försöka rekrytera och behålla underrepresenterade grupper. I myndighetens budgetunderlag för 2014 anges vidare att en ökad andel kvinnor inom myndigheten är en avgörande förutsättning för att skapa attraktionskraft och säkerställa en bredare rekrytering för att uppnå de fastställda målvolymer i det förändrade personalförsörjningssystemet, varför särskilda insatser riktas mot denna målgrupp. Utöver den redovisning av andelen kvinnor i olika personalkategorier som görs i regeringens budgetproposition för 2014 framgår vidare av Försvarsmaktens kvartalsredovisning från oktober 2013 att andelen kvinnor i kategorin GSS/T uppgick till omkring 7 procent i augusti 2013. Vid samma tidpunkt var ca 14 procent av dem som tecknat avtal inom hemvärnet kvinnor.

I mars 2012 fastställde Försvarsmaktsledningen ett treårigt styrdokument för arbetet med jämställdhet och jämlikhet inom Försvarsmakten (HKV 16 100:54891). I dokumentet behandlar Försvarsmakten för första gången arbetet med resolution 1325 och övrigt jämställdhetsarbete i samma dokument, i syfte att få ett helhetsperspektiv och bättre effekt. Specifika mål anges för områden som rekrytering, lönesättning, integrering av resolution 1325 i planering, genomförande och utvärdering av insatser samt möjligheten att förena arbete och föräldraskap.

På uppdrag av regeringen redovisade Försvarsmakten i september 2013 en handlingsplan för jämställdhetsintegrering (HKV 25 100:62524). Genomförandet sker under 2014 genom att verksamhetens styrdokument, utbildningar och uppföljningssystem genomlysas och revideras ur ett jämställdhetsperspektiv. Tre verksamhetsutvecklare ska under året arbeta på heltid med översynerna. Försvarsmakten förutser att detta kommer att påskynda myndighetens pågående jämställdhetsarbete och aviserar en rad ytterligare åtgärder de närmaste åren, bl.a. förbättrad könsuppdelad statistik, upprättande av lokala åtgärdsplaner vid samtliga organisationsenheter, översyn av karriärmöjligheter och en strategi för jämställdhetsutbildning på samtliga nivåer.

Pågående utredning

I den tidigare nämnda utredningen av Försvarsmaktens personalförsörjning som regeringen beslutade den 24 oktober 2013 ingår bl.a. att överväga behovet av och föreslå ytterligare åtgärder för att säkerställa en bred rekryteringsbas för Försvarsmaktens militära personal. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2014 (dir. 2013:94).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är en självklarhet att både kvinnor och män ska utgöra en naturlig rekryteringsbas för Försvarsmakten. Utskottet bedömer att det nya personalförsörjningssystemet innebär ökade förutsättningar för en jämnare könsbalans inom Försvarsmakten, men vill samtidigt understryka vikten av att myndigheten fortsätter att vidta åtgärder före, under och efter anställningen för att fler kvinnor ska söka sig till Försvarsmakten och stanna i myndigheten. Försvarsmakten har ännu inte lyckats öka andelen kvinnor på alla nivåer inom myndigheten i tillräcklig utsträckning, och utskottet vill upprepa att ett nödvändigt tålamod med förändringsprocesser inte får motverka kraven på konkreta resultat i det kontinuerliga arbetet.

Utskottet konstaterar att det finns positiva trender i utvecklingen av andelen kvinnor bland sökande till grundläggande militär utbildning och inom de nya personalkategorierna GSS och specialistofficerare, men att förändringarna sker från en tidigare låg nivå och går särskilt långsamt när det gäller officerare. Utskottet delar Försvarsmaktens egen bedömning att rekryteringsbasen, som i dag främst består av unga män, måste breddas. Detta är helt nödvändigt såväl för att garantera en effektiv kompetensförsörjning som för myndighetens legitimitet och uppdrag att försvara demokratiska värden. Utskottet konstaterar att Försvarsmakten arbetar med värdegrundsfrågor och riktar särskilda insatser mot målgruppen för att bredda rekryteringsbasen. Utskottet emotser också resultatet av den utredning av personalförsörjningssystemets utveckling som regeringen nyligen tillsatt och som bl.a. har i uppdrag att föreslå åtgärder för att säkerställa en bred rekryteringsbas för försvaret. Utskottet lägger vidare vikt vid att Försvarsmakten har fastställt ett internt styrdokument med specifika mål för jämställdhetsarbetet och inlett arbetet med regeringsuppdraget att jämställdhetsintegrera myndighetens verksamhet under 2014. Detta arbete är angeläget och bedöms ha potential att öka takten i Försvarsmaktens jämställdhetsarbete.

När det gäller frågan om genusperspektiv i internationella insatser har utskottet tidigare framhållit vikten av att Sverige fortsätter att tillmäta FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor i väpnade konflikter, bl.a. resolutionerna 1325 och 1820, stor betydelse. Utskottet vidhåller denna uppfattning och vill, i likhet med utrikesutskottet, framhålla att frågan om kvinnors roll när det gäller fred och säkerhet är central och bör vara en integrerad del av regeringens arbete inom den freds- och säkerhetsbyggande verksamheten. Arbetet måste omfatta såväl skyddsaspekten som att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser och i internationella insatser. Utskottet konstaterar att det i Försvarsmaktens instruktion sedan 2010 ställs krav på myndigheten att verka i enlighet med resolutionerna. Enligt bestämmelserna ska resolutionerna särskilt beaktas vid utbildning samt vid planering, genomförande och utvärdering av insatser. Utskottet konstaterar vidare att regeringen har förlängt den nationella handlingsplanen till 2015,

att det har tagits fram indikatorer som förbättrar möjligheten till uppföljning och utvärdering av densamma och att regeringen under hösten 2013 avser att påbörja en översyn av handlingsplanen. Utskottet vill i sammanhanget upprepa sitt tidigare uttalande om att den årliga uppföljningen med hjälp av regeringens nationella indikatorer är betydelsefull och att man lägger vikt vid det fortsatta arbetet inom området. För införlivandet av genusperspektivet lägger utskottet också stor vikt vid inrättandet av Försvarsmaktens internationella kompetenscentrum NCGM. Utskottet noterar att centrumet under 2013 har utsetts till huvudansvarig för genusutbildningar inom Nato och förutser att dess roll och verksamhet därigenom kan stärkas ytterligare.

Utskottet delar sammanfattningsvis motionärernas syn på att andelen kvinnor inom försvaret måste öka, liksom betydelsen av att Sverige – nationellt och internationellt – fortsätter att arbeta för efterlevnad av FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325 och 1820. Utskottet konstaterar att regeringen och Försvarsmakten aktivt verkar för att öka jämställdheten inom Försvarsmakten och för att verksamheten i alla delar ska genomsyras av ett genusperspektiv. Utskottet bedömer därför inte att riksdagen nu behöver vidta ytterligare åtgärder utan föreslår att motionerna avstyrks.

Utbildning och övning i hemvärnet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser inte att det behövs något uttalande från riksdagens sida om att hemvärnets övningar och utbildningar i högre grad ska inriktas på civila insatser. Motionsyrkandet avstyrks.

Jämför reservation 11 (S, MP, V).

Motionen

I motion 2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 2 anförs att hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna kan utgöra ett komplement till Försvarsmaktens arbete, t.ex. när det gäller civil kris- och katastrofhantering, och att de övningar och utbildningar som hemvärnet genomför därför i mycket högre grad än i dag ska vara inriktade på civila hjälpinsatser. Motionärerna anför att hemvärnet fortfarande har stor folklig förankring och därmed skapar trygghet och tilltro till förmågan att skydda och hjälpa befolkningen vid såväl stora som små kriser och katastrofer.

Bakgrund

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden behandlades av utskottet senast i april 2013 i betänkande 2012/13:FöU10. Vid behandlingen hänvisades till inriktningspropositionen Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140), där regeringen anger att hemvärnet med de nationella skyddsstyrkornas förmåga att samarbeta med den civila krisberedskapen ska ökas inom ramen för de resurser som tilldelats för de militära uppgifterna. Hemvärnsförbanden ska fortsätta att vara en viktig aktör inom samhällets krishantering såväl i fred och kris som i krig. Precis som när det gäller det övriga militära försvaret uppges emellertid förmågan till väpnad strid utgöra grunden för att upprätthålla och utveckla hemvärnet. Utskottet avstyrkte yrkandena med motiveringen att hemvärnet i dag bedöms ha en god förmåga att bistå det civila samhället och att den förmågan kommer att stärkas ytterligare i och med att Försvarsmakten inrättade fyra regionala staber den 1 januari 2013. Enligt utskottet behövdes det därmed inga särskilda riksdagsbeslut. Med anledning av motioner om hemvärnets användbarhet i fredstid uttalade utskottet samtidigt i betänkandet att hemvärnet bör ha en mer central roll vid större samhällskriser, som naturkatastrofer och större olyckor, än det har i dag. Utskottet ansåg därför att regeringen borde ta initiativ till att överväga förutsättningarna att öka hemvärnsförbandens insatsberedskap vid extraordinära kriser. Detta tillkännagav riksdagen för regeringen som sin mening den 18 april 2013 (rskr. 2012/13:197).

Pågående utredning

I den utredning om Försvarsmaktens personalförsörjning som regeringen beslutade den 24 oktober 2013 ingår bl.a. att klarlägga förutsättningarna enligt dagens regelverk för att öka hemvärnets tillgänglighet i fredstid. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2014 (dir. 2013:94). Vidare framgår av anvisningarna till den försvarspolitiska rapport som Försvarsberedningen ska redovisa i mars 2014 att analysen bl.a. ska inkludera Försvarsmaktens förmåga att stödja samhället vid allvarliga olyckor och fredstida krissituationer (Fö2013/1390/SSP).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det i den försvarspolitiska inriktning som beslutats av riksdagen anges att hemvärnets förmåga att samarbeta med den civila krisberedskapen ska ökas inom ramen för de resurser som tilldelats för de militära uppgifterna, och att hemvärnsförbanden ska fortsätta att vara en viktig aktör inom samhällets krishantering såväl i fred och kris som i krig. Utskottet delar alltså denna uppfattning och vill, liksom vid behandlingen av frågan i april 2013, framhålla att hemvärnet redan i dag bedöms ha en god förmåga att bistå det civila samhället och att arbete pågår för

att ytterligare stärka den förmågan. Utskottet konstaterar vidare att regeringen, mot bakgrund av ett tillkännagivande från riksdagen, har gett en utredning i uppdrag att klarlägga förutsättningarna för att öka hemvärnets tillgänglighet i fredstid. Därutöver noteras att den vidare frågan om Försvarsmaktens förmåga att stödja samhället i fredstid är föremål för överväganden inom Försvarsberedningen. Mot bakgrund av det ovan anförda anser utskottet inte att något särskilt beslut av riksdagen behövs i frågan, varför motionsyrkandet avstyrks.

Krav på sökande till GMU

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om skärpta krav på sökande till grundläggande militär utbildning.

Jämför reservation 12 (SD).

Motionen

I motion 2013/14:Fö204 av Björn Söder (SD) yrkas på skärpta krav på sökande till Försvarsmaktens grundläggande militära utbildning (GMU). Motionären anser att Försvarsmakten, med hänvisning till risken för lojalitetskonflikter, bör ställa ytterligare krav på den som söker till GMU. Enligt motionens förslag ska den sökande vara svensk medborgare, inte inneha dubbla medborgarskap, ha varit bosatt i landet i minst tio år och under denna tid ha uppvisat anpassningsvilja och motivation att bidra till det gemensamma samt ha undertecknat en deklaration där han eller hon bekräftar sin lojalitet med Sverige och förbinder sig att respektera svenska lagar och övriga samhällsregler.

Bakgrund

Enligt förordningen (2010:590) om grundläggande och kompletterande militär utbildning inom Försvarsmakten krävs för att bli antagen till grundläggande militär utbildning (GMU) att den sökande är svensk medborgare och har fyllt 18 år. Vidare anges att Försvarsmakten får meddela föreskrifter om ytterligare antagningskrav (4 §).

Av Försvarsmaktens föreskrifter om tillämpningen av nämnda förordning (FFS 2012:3) framgår att en sökande till GMU, för att gå vidare i urvalet efter antagningsprövning, ska uppfylla vissa medicinska, fysiska och psykiska krav, bedömas lämplig med hänsyn till personliga egenskaper och särskilt avseende förhållningssätt till grundläggande demokratiska principer samt bedömas vara lojal och pålitlig från säkerhetssynpunkt efter säkerhetsprövning (6 §).

Av Försvarsmaktens instruktion med antagningsordning till grundläggande militär utbildning och kompletterande militär utbildning (FM I GMU och KMU) framgår också att det i den psykologiska prövningen bl.a. ingår att bedöma om det finns något som kan äventyra den sökandes lojalitet och pålitlighet. Med lojalitet avses att den sökande ställer sig lojal till såväl Sveriges nationella oberoende som vårt demokratiska styrelseskick. Pålitlighet innebär bl.a. att den sökande inte har ägnat sig åt brottslig verksamhet och inte bedöms komma att göra det i framtiden. Vidare anges att säkerhetsprövningen görs dels utifrån en säkerhetsprövningsintervju, dels utifrån kontroll av den sökande i polisens belastnings- och misstankeregister och Säkerhetspolisens belastningsregister. Ansvarig för säkerhetsprövningen är den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST). Den sammantagna säkerhetsprövningen resulterar i ett beslut som, sett ur ett säkerhetsskyddsperspektiv, anger om den sökande får antas till GMU eller inte (avsnitt 8.5).

Allmänna bestämmelser om medborgarskap återfinns i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. Medborgarskapsutredningen, som har haft i uppdrag att utreda och lämna förslag i vissa frågor som rör svenskt medborgarskap bl.a. utifrån erfarenheterna av 2001 års lagändringar, har nyligen bedömt att de skäl för att fullt ut tillåta dubbelt medborgarskap som anfördes vid införandet av lagen fortfarande gäller (SOU 2013:29). I förarbetena till medborgarskapslagen diskuterades bl.a. frågan om huruvida dubbelt medborgarskap kunde innebära dubbla lojaliteter och därför utgöra ett säkerhetsproblem. Sammantaget ansåg regeringen, i likhet med den parlamentariska medborgarskapskommittén, inte att säkerhetsaspekter utgör ett hinder mot att tillåta dubbelt medborgarskap (SOU 1999:34, prop. 1999/2000:147).

I Försvarsmaktens årsredovisning för 2012 framhålls att myndigheten bedriver ett mycket omfattande värdegrundsarbete för att försöka rekrytera och behålla underrepresenterade grupper, vilket innefattar en integrering av jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i verksamheten. Riktlinjer och målsättningar för detta arbete anges i myndighetens Styrdokument för jämställdhet och jämlikhet 2012/2014. Vad gäller rekrytering anges i styrdokumentet att Försvarsmaktens målsättning är att vara och uppfattas som en attraktiv arbetsgivare, och att det kräver att myndigheten synliggör sitt uppdrag utifrån de demokratiska principerna där jämställdhet och jämlikhet är viktiga komponenter. I syfte att attrahera, rekrytera och behålla rätt personal med rätt kompetens ska kompetens och förmågor oavsett exempelvis kön, etnicitet eller religiös bakgrund värdesättas vid rekrytering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att en sökande till Försvarsmaktens grundläggande militära utbildning enligt gällande regler ska vara svensk medborgare och ha fyllt 18 år samt därutöver uppfylla vissa lämplighetskrav och efter

genomgången säkerhetsprövning ha bedömts vara lojal och pålitlig för att bli antagen. Utskottet noterar också att de två statliga utredningar som senast behandlat medborgarskapsfrågan båda gjort bedömningen att dubbelt medborgarskap inte medför lojalitetskonflikter och säkerhetsrisker.

Utskottet vill i sammanhanget även framhålla betydelsen av Försvarsmaktens värdegrund och arbete för jämställdhet och jämlikhet, som ytterst handlar om att skapa en arbetsmiljö där var och en respekteras för sin kompetens och kunskap. Att Försvarsmakten kan rekrytera och behålla personal med ny interkulturell kompetens och öka mångfalden bland de anställda är nödvändigt för att myndigheten med trovärdighet och kompetens ska kunna lösa sina uppgifter och försvara demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter, nationellt och internationellt. Motionen avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (S)

av Peter Hultqvist (S), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Kent Härstedt (S), Clas-Göran Carlsson (S) och Anna-Lena Sörenson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13, bifaller delvis motionerna 2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1, 2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5, 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V), 2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) och 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 och avslår motionerna 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30 samt 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45.

Ställningstagande

Vi anser att Sveriges försvars- och säkerhetspolitik är, och ska vara, allas ansvar. Den folkliga förankringen utgör därför en viktig komponent för det militära försvaret. Försvarsmaktens huvuduppgift är att värna territoriet, hävda den svenska suveräniteten och skydda landet mot militära angrepp. Försvarsmakten delar tillsammans med andra myndigheter och samhällsorgan ansvaret för att värna vår befolknings liv och hälsa, värna samhällets funktionalitet och värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. För att klara av sin uppgift, skapa legitimitet och vinna förtroende över tid är det nödvändigt att Försvarsmaktens personal och representanter speglar de demokratiska värden som de är satta att försvara.

Vi är kritiska till det nya personalförsörjningssystem som regeringen valde att driva igenom med en mycket knapp riksdagsmajoritet – utan att det var fullt utrett och utan nödvändiga regelverk på plats. Vi tror inte att en liten yrkesarmé kommer att klara av att representera den breda allmänheten eller hantera den breda palett av kriser som kan inträffa. Därtill brottas det nya systemet med avgörande problem framför allt med omfattande soldatavhopp och ett vikande intresse för officersutbildning. Enligt Försvarsmaktens officiella redovisningar uppgår soldatavhoppet till 20 procent. Medieuppgifter talar om en så hög nivå som 35 procent. Självfallet får detta allvarliga konsekvenser både för hållfastheten i organisationen och ekonomiskt. I kombination med ett vikande intresse för officersutbildning är detta, menar vi, mycket oroväckande. Prognosen från Försvarsmakten är att insatsorganisation 2014 (IO14) kommer att kunna förverkligas först 2023 – och då under förutsättning att ekonomiska resurser tillförs. Om regeringen inte klarar den grundläggande finansieringen av Försvarsmaktens nuvarande organisation klarar vi inte ens att upprätthålla nuvarande nivå och förmåga. Strävan efter ekonomisk effektivisering ska ständigt finnas, men det är inte verklighetsförankrat att tro att detta kan lösa problemen med finansieringen av personalförsörjningen.

Förutom den grundläggande skörheten i systemet klingar nu också arvet från den allmänna värnplikten successivt av. ”Värnpliktsmagasinet”, som hittills har varit den primära rekryteringskällan, är i det närmaste uttömt. Det innebär att en allt mindre del av befolkningen har kunskap om hur kriser och konflikter ska hanteras och att Försvarsmaktens folkliga förankring minskar. Vi ser med oro på detta, som på sikt kan leda till ett besvärande avstånd mellan Försvarsmakten och allmänheten, vilket i sin tur kan förväntas påverka rekryteringen – både kvalitativt och kvantitativt. För att kunna bemanna krigsförbanden på ett stabilt, uthålligt och hållfast sätt och garantera Försvarsmaktens folkliga förankring menar vi att en rad åtgärder skyndsamt bör utredas, däribland införandet av obligatorisk mönstring för alla män och kvinnor vid 18 års ålder. Efter en inledande mönstring av samtliga ungdomar i varje årskull bör ca 20 procent gå vidare till mönstring med personlig inställelse. De som mönstrar ska sedan kunna erbjudas såväl militär som civil utbildning. Med ett sådant system skulle Försvarsmakten nå ut till grupper av ungdomar som man med nuvarande rekryterings- och kampanjsystem inte når fram till och få ett bredare rekryteringsunderlag. Det skulle också återskapa ett grundläggande band mellan befolkningen och Försvarsmakten och skapa en organisation för mönstringsuppgiften för den händelse att den vilande värnplikten ska återupptas.

Vad som anförts ovan om betydelsen av försvarets folkliga förankring och att införandet av obligatorisk mönstring för män och kvinnor skyndsamt bör utredas bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (MP)

av Peter Rådberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 och avslår motionerna

2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1,

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,

2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5,

2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,

2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),

2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30,

2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13 och

2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45.

Ställningstagande

Försvarsmakten står inför en rad stora utmaningar, organisatoriskt och säkerhetspolitiskt, och risken för skenande ekonomiska kostnader för både personal- och materieförsörjningen är stora. Vi menar att regeringens underlag till riksdagen i dessa frågor är undermåligt och att det finns stora risker att soldatlönerna framöver tränger ut materielbudgeten. Inom Försvarsmakten finns alltför många officerare i högre tjänstegrader i förhållande till insatsorganisationens storlek och Högkvarteret är överdimensionerat. Att regeringen och Försvarsmakten behöver vidta mer kraftfulla åtgärder står klart. Vi delar regeringens målsättning att Försvarsmakten bör intensifiera sina ansträngningar att skapa en ändamålsenlig ålders- och kompetensstruktur inom officerskollektivet, och anser vidare att de delar av den nuvarande organisationen som försvaret inte längre kommer att behöva måste avvecklas på ett så humant, effektivt och kostnadsbesparande sätt som möjligt. Mot denna bakgrund vill vi att regeringen presenterar en översyn av personalförsörjningen för att klarlägga behovet och därmed kostnadsbilden framöver.

3. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (SD)

av Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30 samt 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45 samt avslår motionerna

2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1,

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,

2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5,

2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8,

2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),

2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V),

2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 och

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Försvarsmaktens förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet i fredstid, liksom förmågan att möta, hejda och fördröja eller slå en angräpare, är enligt min mening bristfällig. Den dagsaktuella hotbilden är inte den viktigaste utgångspunkten när vi bedömer vårt behov av militärt försvar. Hotbilden kan snabbt förändras; däremot kan vi inte snabbt återta acceptabel försvarsförmåga. Faktiska styrkeförhållanden och värstafallscenarier måste vara underlag för att beräkna vårt behov av militärt försvar. Försvarsförmågan bör dimensioneras för att utgöra ett existensförsvar som kan möta de nya hot och okonventionella angreppsformer som läggs till de gamla.

Det moderna militära försvaret är beroende av högteknologiska system för att skapa ett starkt skalskydd, men det är samtidigt fortfarande beroende av folkets försvarsvilja och den enskilde soldatens mod och beslutsamhet. En stärkt försvarsvilja och en förankring av försvaret hos folket uppnås främst genom värnpliktsutbildning och starka frivilligorganisationer. En återinförd värnplikt är således nödvändig för att på ett trovärdigt sätt nå upp till den kvantitet förband som krävs för försvaret av Sverige. Jag anser därför att antagningsprövning för värnplikt ska göras av 10 000 lämplighetsbedömda unga män och kvinnor varje år. Värnplikt ska gälla för män, medan kvinnor ska kunna säga nej till att gå vidare i processen. Cirka 3 500 personer ska årligen antas till grundläggande militär utbildning, varav ca 2 300 ska väljas ut för ytterligare sju månaders utbildning för successiv krigsplacering i sex mekaniserade brigader och tre kustartilleribrigader. Reformen ska endast innebära naturliga avgångar för övertaliga högre officerare. Befintliga GSS/T ska överföras till värnplikt och GSS/K ska kvarstå för tjänster på brigaderna. Försvarsmakten ska också söka krigsplacera 5 000 äldre värnpliktiga med tillräckligt färsk kunskaper. Jag menar vidare att årliga övningar i brigader är helt avgörande för att uppnå den politiska målsättningen om användbara, tillgängliga och väl samövade fältförband för nationella och internationella uppgifter. Ett nytt system för krigsförbandsövning (KFÖ) bör därför införas med tre veckors KFÖ årligt.

gen enligt ett rullande schema där varje brigad tränas vart sjätte år. I det fall riksdagen inte kan enas om att återuppta värnplikten i föreslagen skala bör en kompromiss om värnpliktsutbildning av 1 000 soldater i tio månader årligen beslutas.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Personalförsörjningssystemets utveckling, punkt 1 (V)

av Torbjörn Björlund (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 1, 2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 5, 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 8, 2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) och 2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V), bifaller delvis motionerna 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 13 och 2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 13 och avslår motionerna 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 15–20, 29 och 30 samt 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 30–34, 44 och 45.

Ställningstagande

Försvarsmakten måste ha ett personalförsörjningssystem som klarar av att förse myndigheten med tillräckligt mycket personal av tillräckligt hög kvalitet för såväl nationella uppgifter som internationella insatser, oavsett säkerhetspolitisk och ekonomisk konjunktur. Systemet måste vara robust, långsiktigt uthålligt och bidra till en bred folklig förankring. Det system som regeringen nu har inrättat, som bygger på en helt frivillig rekrytering och ett större antal heltidsanställda yrkessoldater, har svårt att möta Försvarsmaktens behov och riskerar att medföra ett växande antal vakanser inom myndigheten och en explosiv ökning av personalkostnaderna som tränger ut annan viktig verksamhet inom försvars- och säkerhetsområdet. Det finns också stor risk för att det nya personalförsörjningssystemet leder till en försvarsmakt med en alltför smal rekryteringsbas. Att försvaret har en stark folklig förankring är en förutsättning för att försvaret ska ha möjlighet att möta olika hot och utmaningar.

Mot denna bakgrund anser jag att regeringen skyndsamt bör utreda hur ett värnpliktsförsvar kan införas och när detta kan ske. Utredningens utgångspunkter bör vara att Sveriges försvars- och säkerhetspolitik är, och ska vara, allas ansvar. Försvaret ska spegla det övriga samhället vad gäller attityder och värderingar, men också bestå av ett tvärsnitt av samhället. De strukturer som gör att det militära försvaret och dess stödmyndigheter inte klarar av att rekrytera kvinnor och personer med invandrarbakgrund i tillräcklig omfattning måste undanröjas. Personalförsörjningen ska bygga på en könsneutral mönstringsplikt för alla ungdomar, varav ett antal sedan genomgår en mer djupgående mönstring och antagningsprövning. Utifrån detta urval rekryteras väl lämpade och motiverade personer för en kortare värnpliktsutbildning om ca tre månader. Därefter ska det finnas en valfri möjlighet att fortsätta och fördjupa sin militära utbildning inom en rad olika områden. En framtida plikttag ska ge möjlighet till såväl militär som civil tjänstgöring. Även i ett framtida svenskt försvar som bygger på en allmän värnplikt behövs ett mindre antal heltidsanställda soldater, t.ex. inom de förband som har huvudansvaret för svensk incidentberedskap och vissa specialförband. Genom att återinföra plikten bibehåller vi emellertid försvaret som en angelägenhet för hela folket. Ett personalförsörjningssystem med ett inslag av plikt är vidare flexibelt och kan på ett enkelt sätt utvidgas om omvärldsutvecklingen så skulle kräva, vilket skapar nödvändig stabilitet och politiskt handlingsutrymme.

Om Sveriges försvar ska kunna hålla en hög kvalitet måste också utbildningen av civilpliktiga återinföras. Vårt moderna samhälle blir alltmer sårbart och störningar kan snabbt få förödande konsekvenser för människor, miljö och egendom. Inom en rad områden behöver samhällets resurser förstärkas för att förebygga kriser och åtgärda brister för att garantera att vitala funktioner kan upprätthållas. Inte minst gäller det el-, vatten- och it-säkerhet. Kunskapen hos allmänheten om hur man snabbt och uthålligt säkrar människors liv och hälsa måste förstärkas, och jag menar att den verksamhet som civilförsvaret omfattade utgör en viktig resurs i detta sammanhang. Unga kvinnor och män från olika delar av samhället bör även i framtiden delta i denna viktiga samhällsfunktion. I det sammanhanget kan Civilförsvarsförbundet vara en mycket viktig aktör. Utbildning för samhällsviktiga funktioner i kriser kan också i sin tur vara en bra rekryteringsgrund för Civilförsvarsförbundet.

Vad som anförts ovan om att regeringen skyndsamt bör utreda hur ett värnpliktsförsvar kan införas och när detta kan ske samt hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Villkor för militär personal, punkt 2 (SD)

av Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 11, 13 och 14 samt

2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkandena 26, 28 och 29 samt

avslår motionerna

2012/13:Fö227 av Anton Abele (M) och

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna var emot införandet av Försvarsmaktens nya personalförsörjningssystem men anser att det så länge det är aktuellt måste optimeras. Det bör därför utredas, såväl lämplighetsmässigt som ekonomiskt, om kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän kan få rätt att bo kvar på logementen till en låg hyra även efter provanställningstiden och där ha tillgång till billig och nyttig lagad frukost, lunch och middag samt få subventionerade hemresor varannan vecka.

6. Veteran- och anhörigfrågor, punkt 3 (S)

av Peter Hultqvist (S), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Kent Härstedt (S), Clas-Göran Carlsson (S) och Anna-Lena Sörenson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2012/13:Fö255 av Peter Hultqvist m.fl. (S),

2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S) och

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 16,

bifaller delvis motionerna

2012/13:Fö211 av Emma Henriksson (KD) och

2012/13:Fö242 av Roland Utbult (KD) samt

avslår motionerna

2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkande 28 och

2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkande 20.

Ställningstagande

Veteransoldatarbetet handlar om nationellt ansvarstagande för dem som gjort insatser för rikets säkerhet, såväl nationellt som internationellt, och deras anhöriga. Försvarsmakten har inlett ett arbete med att bygga upp ett riksomfattande stöd för veteransoldater i samarbete med veteran- och anhörigorganisationer, vilket vi socialdemokrater välkomnar. Vikten av att samordna och finansiera veteranfrågorna och veteranorganisationerna, vara kontaktpunkt för veteranfrågor för personal utanför Försvarsmakten, stödja och följa forskningen samt stödja den ceremoniella verksamheten för veteraner kan inte nog understrykas.

Vi anser att veteransoldatarbetet ska ha fokus på preventivt arbete och bedrivs med ett långsiktigt perspektiv. Det ska i möjligaste mån vara ett decentraliserat arbete som fokuserar på veteransoldatpolitiken primärt före, men även under och efter en insats. De ideella organisationerna har en viktig kamratstödande roll, och deras kunskaper ska tas till vara såväl inom Försvarsmakten som i övriga samhället. Eftersom veteraner är såväl civila som militära bör finansiering av det ideella veteranarbetet ske genom att ett veteranråd skapas i likhet med t.ex. Folkbildningsrådet. Vi menar också att personal som sänds ut av andra statliga myndigheter än Försvarsmakten bör ges samma lagstadgade rättigheter som de veteransoldater som tjänstgjort i internationella insatser.

Det är angeläget att fånga upp veteranernas erfarenheter och vi vill därför särskilt framhålla vikten av forskning och internationella kunskapsutbyten på området. I Sverige finns i dag forskning i mindre skala, men veteranernas och de anhörigas behov behöver belysas mer. Det behövs oberoende forskning för att samhället ska kunna erbjuda ett allt bättre veteranstöd och för att detta stöd ska kunna anpassas efter de krav som olika insatser ställer. I internationella sammanhang finns forskning på veteransoldaternas erfarenheter från olika typer av tidigare konflikter, och det är av stor vikt att vi deltar i internationella kunskapsutbyten på området, men också att vi främjar egen forskning och framtagande av en svensk god veteransoldatsstatistik.

Fler politikområden än försvaret måste vidare involveras i veteransoldatarbetet. En skada av exempelvis psykisk karaktär kan ge sig till känna många år efter avslutad insats, och det därför viktigt att kunskap om veteransoldaternas och de anhörigas särskilda behov finns på bred front i samhället. Vi menar att Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Regeringskansliet har ett särskilt ansvar för att synliggöra och utveckla en bred förståelse för veteransoldatfrågorna i det övriga samhället. Vi vill se över möjligheten att på nationell nivå införa ett särskilt veteransoldatkort för utlandsveteranerna, med förmåner vid besök på museer o.d. Vi anser också att möjligheter till samverkan mellan Försvarsmakten och polisen när det gäller posttraumatisk stress (PTSD) bör ses över. Polisier som drabbas av PTSD får stöd genom lokala hjälpinsatser i form av kontakt med

psykologer, psykoterapeuter osv. Även veteransoldater borde kunna få stöd och vård i sin närmiljö av professionella terapeuter med särskilda kunskaper just om PTSD.

Vad som anförts ovan om inriktningen och innehållet i veteranpolitiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Veteran- och anhörigfrågor, punkt 3 (SD)

av Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD) yrkande 28 och 2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD) yrkande 20 och avslår motionerna

2012/13:Fö211 av Emma Henriksson (KD),

2012/13:Fö242 av Roland Utbult (KD),

2012/13:Fö255 av Peter Hultqvist m.fl. (S),

2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S) och

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 16.

Ställningstagande

Veteransoldatpolitiken ska vara sådan att stort stöd ges till dem som verkat i internationell tjänst, och ska omfatta de anhöriga. Medaljer och utmärkelser ska symbolisera de beundransvärda bedrifter och stora offer som gjorts för världsfreden och för undvikandet av mänskliga katastrofer. Minnesdagen för svenska veteraner bör enligt min mening förläggas till en helgdag – förslagsvis den sista söndagen i maj – så att veteraner och deras anhöriga kan delta i firandet utan att tvingas att ta ut en semesterdag.

8. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (S)

av Peter Hultqvist (S), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Kent Härstedt (S), Clas-Göran Carlsson (S) och Anna-Lena Sörenson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 15,

bifaller delvis motionerna

2013/14:U220 av Eva Flyborg (FP) yrkandena 7 och 8 samt
 2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 12 och
 avslår motionerna
 2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,
 2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,
 2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 18 och
 2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkandena 4–6.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att Försvarsmakten bedriver ett aktivt arbete för att skapa en jämställd organisation, men vill samtidigt understryka att detta ska vara en ständigt pågående process som inte kan anses bli ”färdig”. Vi menar att kontinuerliga genusanalyser i förbanden och försvarsgrenarna är en nödvändig del i det kvalitetsarbete som är kopplat till personalförsörjningen. Det handlar bl.a. om att utbyta erfarenheter mellan förbanden och försvarsgrenarna, vilket i sin tur ska bidra till god arbetsmiljö och öka attraktionskraften i soldatyrket. Genom ett kontinuerligt genusarbete blir Försvarsmakten också ständigt mer trovärdig i uppdraget att försvara demokratiska värderingar, och förutsättningarna för personalen att vara goda företrädare för demokrati och mänskliga rättigheter även i internationella operationer ökar. Vikten av att förverkliga FN:s säkerhetsråds resolutioner 1325 och 1820 måste också betonas, och betydande resurser måste satsas på kvinnors och flickors behov av skydd och stöd under och efter en konflikt. Vi välkomnar Försvarsmaktens nyinrättade centrum för genusfrågor, NCGM, och vill satsa på utbildning i genuskunskap och i de nämnda FN-resolutionerna för både den personal som tjänstgör i Sverige och den personal som ska delta i internationella operationer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (MP)

av Peter Rådberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 12,

bifaller delvis motionerna

2013/14:U220 av Eva Flyborg (FP) yrkandena 7 och 8 samt

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 15 samt

avslår motionerna

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,

2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,

2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 18 och
2013/14:F6214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkandena 4–6.

Ställningstagande

FN:s säkerhetsråd antog 2000 resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet som handlar om att stärka kvinnors rättigheter och deltagande och att värna om kvinnors deltagande och kvinnor som aktörer i fredsprocesser. 2008 antog säkerhetsrådet också resolution 1820 som utgör en fördjupning av aspekten av sexuellt våld i konflikter i resolution 1325. Bakgrunden till de båda resolutionerna är att en av förutsättningarna för att uppnå långsiktig fred och stabilitet är att involvera fler parter än de stridande i fredsprocessen, vid fredsförhandlingar och i försoningsarbetet. I de flesta fall stängs halva befolkningen, kvinnorna, ute från det arbetet. Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med resolutionerna 1325 och 1820. Andelen kvinnor i civila och militära krishanteringsinsatser behöver öka, och fler kvinnor måste finnas på högre nivåer. Detta förutsätter att Försvarsmakten på allvar arbetar med frågan även på hemmaplan, menar vi. Samverkan och erfarenhetsutbyte, inklusive kartläggning av befintlig kunskap, om resolution 1325 måste öka nationellt. Ska Försvarsmakten vara en attraktiv arbetsgivare för kvinnor måste organisationen återspegla moderna och riktiga värderingar som baserar sig på en modern värdegrund. Och där är jämställdheten grundläggande. Att Försvarsmaktens arbete med jämställdhetsfrågorna går trögt återspeglas i att Försvarsmakten inte lyckas rekrytera tillräckligt många kvinnor till organisationen. Att få fler kvinnor att göra grundläggande militärutbildning är viktigt för att öka andelen kvinnor i stående och kontrakterade förband och i förlängningen få fler kvinnor i internationella fredsfrämjande insatser. Vi anser vidare att uppföljning och utvärdering av genomförandet av resolution 1325 och redovisning av framsteg och motgångar i processen är nödvändigt för ett fullständigt genomförande. Regeringen uppdrar åt de berörda myndigheterna genom regleringsbrev att årligen redovisa insatser för att genomföra resolution 1325, och i samband med att den nationella handlingsplanen för att genomföra resolutionen löper ut ska det göras en övergripande utvärdering av de mål som satts upp i handlingsplanen. Det är vår uppfattning att denna utvärdering ska redovisas för riksdagen när den är klar, liksom de slutsatser man drar för det fortsatta arbetet. Vad som här anförts om att följa upp FN:s resolutioner 1325 och 1820 på ett mer adekvat sätt anser vi att riksdagen bör ge regeringen till känna som sin mening.

10. Genus- och jämställdhetsfrågor, punkt 4 (V)

av Torbjörn Björlund (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,

2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 7,

2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 18 och

2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkandena 4–6 och
bifaller delvis motionerna

2013/14:U220 av Eva Flyborg (FP) yrkandena 7 och 8,

2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP) yrkande 12 och

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkandena 3 och 15.

Ställningstagande

Försvarsmakten är och har alltid varit mansdominerad och den manlige soldaten är den norm som präglar hela verksamheten. Om fler kvinnor ska bli intresserade av att söka sig till Försvarsmakten och de nationella skyddsstyrkorna måste de veta att tjänstgöringen är anpassad även till deras behov och att de får möjlighet att genomföra sin utbildning på samma premisser som männen. För att kunna uppnå ett mer jämställt svenskt försvar krävs bl.a. en ökad kvinnlig representation. Jag anser därför att regeringen bör ge hemvärdet i uppdrag att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 procent av hemvärdets personal ska bestå av kvinnor. Hemvärdet självt har ett uttalat mål om att det ska vara 50–50-representation inom organisationen. Regeringen bör också uppdraga åt hemvärdet att genomföra en kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och för organisationens anställda. Försvarsmakten bedriver en omfattande utbildningsverksamhet, där attityder i frågor om hur människor ska förhålla sig till varandra både skapas och förmedlas. Ett obligatoriskt genusperspektiv i utbildningssystemet på alla nivåer inom Försvarsmakten, hemvärdet och frivilligorganisationerna är helt avgörande för att skapa en jämställd organisation och verksamhet. Utbildningen bör även omfatta kunskaper om FN-resolutionerna 1325 och 1820 som berör sexuellt våld mot civila och våldtäkt som krigsbrott.

Jag anser vidare att en utvidgning av Svenska Lottakårens uppdrag kan vara ett led i att rekrytera fler kvinnor till försvaret och i förlängningen också till utlandstjänstgöring. Lottakåren ger kvinnor en aktiv möjlighet att göra en insats både för Sverige och för krigsdrabbade människor världen över och är, som Sveriges största kvinnliga frivilliga försvarsorganisation, den kanske främsta rekryteringsbasen för kvinnor till frivilligengagemang

inom försvaret. Regeringen bör därför undersöka möjligheten att utvidga Lottakårens uppdrag till att omfatta mer än den personalförsörjning för avtalsbefattningar, främst i hemvärnet, som man har i dag samt ge Lottakåren möjlighet att rekrytera fler kvinnor till utbildning och därmed öka rekryteringsunderlaget till frivilligengagemang.

Jag vill vidare framhålla vikten av att se kvinnors rättigheter som en central del av säkerhetspolitiken. Oförmågan eller oviljan till detta hos många av dagens beslutsfattare är inte bara ett svek mot hälften av världens befolkning utan leder dessutom till bristfälliga beslut när det gäller internationell fred och säkerhet. I arbetet med mänsklig säkerhet saknas oftast det genusperspektiv som behövs för att se skillnader i mäns och kvinnors säkerhetsbehov. Kvinnor och barn är de som drabbas hårdast i en konflikt, och betydande resurser måste därför satsas på de behov som kvinnor och barn har av skydd och stöd under och efter en konflikt. Jag menar att en ökad andel kvinnor i t.ex. fredsfrämjande insatser, såsom resolution 1325 syftar till, är ett viktigt mål i sig. Representation är en viktig byggesten i demokratin och bottnar i rättvisekrav. I dag anser alla riksdagspartier att kvinnor behövs inom försvaret, men inte mycket görs för att skynda på processen. Jag menar att regeringen bör sätta upp mål och delmål för att inom sex år nå målet att 40 procent av deltagarna vid fredsbevarande insatser ska vara kvinnor.

Vad som ovan anförts om att regeringen bör uppdra åt hemvärnet att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 procent av hemvärnets personal ska bestå av kvinnor och genomföra en kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda, sätta upp mål och delmål för att inom sex år nå målet att 40 procent av deltagarna vid fredsbevarande insatser ska vara kvinnor samt undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Utbildning och övning i hemvärnet, punkt 5 (S, MP, V)

av Peter Hultqvist (S), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Kent Härstedt (S), Clas-Göran Carlsson (S), Anna-Lena Sörenson (S), Peter Rådberg (MP) och Torbjörn Björlund (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna kan utgöra ett komplement till Försvarsmaktens arbete t.ex. när det gäller civil kris- och katastrofhantering, inte minst vid miljö- och naturkatastrofer. Det moderna hemvärnet ska vara en nationell skyddsstyrka som möter de behov som finns inom flera samhällssektorer. En stor fördel med hemvärnet är att det har egna resurser för ledning, samband, sjukvård och transporter. Hemvärnet har också stor folklig förankring och skapar därmed trygghet och tilltro till förmågan att skydda och hjälpa befolkningen vid såväl stora som små kriser och katastrofer. Väpnad strid är förvisso ett grundfundament i hemvärnet, men den civila krisberedskapens betydelse har ökat. Vid Försvarsmaktens insatser i samband med t.ex. skogsbränder och översvämningar är det ofta hemvärnssoldater som gör jobbet. Under 2012 omfattade hemvärnssoldaternas stöd till samhället ca 46 000 timmar. Vi anser därför att de övningar och utbildningar som hemvärnet genomför i högre grad än i dag bör vara inriktade på civila hjälpinsatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12. Krav på sökande till GMU, punkt 6 (SD)

av Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Fö204 av Björn Söder (SD).

Ställningstagande

De två grundläggande kraven för att genomgå grundläggande militär utbildning (GMU) är att man ska vara svensk medborgare (dubbelt medborgarskap accepteras) och ha fyllt 18 år. I likhet med vad som anförs av Björn Söder (SD) i motion 2013/14:Fö204 anser jag att kraven på de sökande bör skärpas. Med hänvisning till de lojalitetskonflikter som kan uppstå vid en konflikt mellan Sverige och en annan stat kan man med fog ifrågasätta att dubbelt medborgarskap tillåts för tjänstgörande inom Försvarsmakten. Risken är överhängande att man på så vis bygger in femtekolonnare i det svenska försvaret och utsätter svenska soldater, svenska folket och hela Sverige för fara. Eftersom Sverige ställer jämförelsevis låga krav för medborgarskap bör Försvarsmakten vidare begära att den som söker till GMU, utöver de gällande kraven, ska ha varit bosatt i landet i minst tio år och under denna tid ha uppvisat anpassningsvilja och motivation att bidra till

det gemensamma samt ha undertecknat en deklARATION där den sökande bekräftar sin lojalitet med Sverige och förbinder sig att respektera svenska lagar och övriga samhällsregler.

Särskilt yttrande

Villkor för militär personal, punkt 2 (S, MP, V)

Peter Hultqvist (S), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Kent Härstedt (S), Clas-Göran Carlsson (S), Anna-Lena Sörenson (S), Peter Rådberg (MP) och Torbjörn Björlund (V) anför:

Försvarsmaktens nuvarande personalförsörjningssystem brottas med avgörande problem. Det handlar dels om omfattande avhopp av heltidsanställda soldater, dels rekryteringsproblem när det gäller deltidsanställda soldater. Stabiliteten i den nya personalförsörjningen är inte tillfredsställande, vilket också skapar en osäkerhet om försvarsmaktens samlade förmåga i framtiden. Mot bakgrund av bl.a. detta tillkännagav riksdagen den 16 maj 2013, efter en politisk uppgörelse inom ramen för försvarsutskottet, vikten av att personalförsörjningssystemet utreds i syfte att stärka långsiktighet, stabilitet och uthållighet. Utredningen begränsas av att eventuella förändringar bör ske inom den ram som anges av den försvarspolitiska inriktning som riksdagen har beslutat om.

Utredningen kommer att analysera sådant som att säkerställa en bred rekryteringsbas, folkförankringen, eventuella förbättringar i fråga om sociala villkor, åtgärder för att stärka rekryteringen för tidvist anställda soldater, stöd till rehabilitering, civila meritvärden, jämförelser med frivillig personalförsörjning i andra länder, jämställdhetsperspektivet samt hemvärnets roll i det framtida försvaret. Detta är ett arbete som är nödvändigt att genomföra, även om det med största sannolikhet inte löser alla de komplexa problem som dagens personalförsörjning möter. För att åtgärda de problem vi nu upplever kan det komma att krävas lösningar och förhållningssätt som inte kan utvecklas i det här sammanhanget på grund av begränsningar i utredningens direktiv och inriktning. Utredningen bör dock kunna presentera analyser och underlag som kan bidra till att utveckla det nuvarande systemet i positiv riktning.

Samtidigt noterar vi att utredaren troligtvis inte kommer att kunna bidra till försvarsberedningens arbete i någon avgörande utsträckning. I samband med uppgörelsen inom ramen för försvarsutskottet var detta en tydlig ambition. Eftersom försvarsberedningens arbete avslutas den 31 mars och utredningen om personalförsörjningen pågår till hösten 2014 försvagas effekten av utredningen i detta hänseende.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion väckt med anledning av proposition 2011/12:
115*2011/12:Fö7 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förslag och lösningar på hur man kombinerar värnplikt med insatsförsvaret samt könsneutral mönstring.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Fö209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut.

2011/12:Fö231 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett återinförande av pliktlagen.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012

2012/13:Fö204 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur en återinförd utbildning av civilpliktiga kan se ut.

2012/13:Fö211 av Emma Henriksson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra familjestödet för försvarsanställda och deras familjer.

2012/13:Fö227 av Anton Abele (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försvarsutbildningar bör ge ett bättre civilt meritvärde.

2012/13:Fö229 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt utreda införandet av ett försvar baserat på värnplik.

2012/13:Fö242 av Roland Utbult (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att inrätta ett svenskt veterancentrum med specialkompetens och forskning kring soldaternas tjänst.

2012/13:Fö245 av Mikael Jansson (SD):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän får bo kvar på logementen till en låg hyra även efter provanställningstiden.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän som bor på logement ska ha tillgång till billig och nyttig lagad frukost, lunch och middag.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän får subventionerade hemresor varannan vecka.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att antagningsprovning för värnplik ska göras av 10 000 utgallrade lämplighetsbedömda unga män och kvinnor varje år.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värnpliktsutbildning inom GMU av cirka 3 500 värnpliktsuttagna soldater årligen.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värnpliktsutbildning i ytterligare sju månader efter GMU av cirka 2 300 soldater årligen för krigsplacering successivt i sex mekaniserade brigader och tre kustartilleribrigader.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införandet av värnplikten och krigsbrigader innebär endast naturlig pensionering för eventuellt övertaliga högre officerare, att befintliga GSS-T överförs till värnplikt och att GSS-K kvarstår för kontinuerliga tjänster på brigaderna.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försvarsmakten ska söka krigsplacera 5 000 äldre värnpliktiga som har tillräckligt färska kunskaper.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kompromissalternativet värnpliktsutbildning av 1 000 soldater i 10 månader årligen för krigsplacering på vakanter i befintliga manöverbataljoner.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den sista söndagen i maj ska vara minnesdag för svenska veteraner med syftet att veteranerna och deras anhöriga inte ska tvingas att ta ut en semesterdag för sitt deltagande.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det från 2016 bör genomföras tre veckors KFÖ varje år med hel mekaniserad brigad, varvid värnpliktiga och GSS-T kallas in.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det från 2019 bör genomföras tre veckors KFÖ årligen med hel kustartilleribrigad, varvid värnpliktiga och GSS-T kallas in.

2012/13:Fö255 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning och internationella utbyten på veteranområdet

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:U209 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör sätta upp mål och delmål för att inom sex år nå målet att 40 procent av deltagarna vid fredsbevarande insatser ska vara kvinnor.

2013/14:U220 av Eva Flyborg (FP):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att fler kvinnor ska finnas med i Sveriges internationella styrkor.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genusfrågor bör få ett större utrymme i utbildningen av insatsstyrkorna.

2013/14:Fö203 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör utreda hur ett värnpliktsförsvar kan införas och när detta kan ske.

2013/14:Fö204 av Björn Söder (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa kraven på sökande till Försvarsmakten.

2013/14:Fö209 av Roza Güclü Hedin (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samordning mellan Försvarsmakten och polisen gällande post-traumatisk stress.

2013/14:Fö214 av Torbjörn Björlund m.fl. (V):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Hemvärnets övningar och utbildningar i mycket högre grad än i dag ska vara inriktade på civila hjälpinsatser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör uppdraga åt Hemvärdnet att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 procent av Hemvärnets personal ska bestå av kvinnor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Hemvärdnet i uppdrag att genomföra en kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag.

2013/14:Fö246 av Peter Rådberg m.fl. (MP):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att följa upp FN:s resolutioner 1325 och 1820 på ett mer adekvat sätt.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör presentera en översyn av personalförsörjningen för att klarlägga behovet och därmed kostnadsbildningen framöver.

2013/14:Fö247 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om FN:s centrala roll i fredsfrämjande insatser och vikten av att förverkliga resolutionerna 1325 och 1820.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att åstadkomma en bättre stabilitet i försvarets personalförsörjning genom aktiva åtgärder när det gäller soldaternas villkor enligt motionens intentioner.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om försvarets folkliga förankring och vikten av att skyndsamt utreda införandet av obligatorisk mönstring för unga män och kvinnor.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som mening vad som anförs i motionen om genderarbetet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om veteransoldatarbetet.

2013/14:Fö257 av Mikael Jansson (SD):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den sista söndagen i maj ska vara minnesdag för svenska veteraner med syftet att veteranerna och deras anhöriga inte ska tvingas att ta ut en semesterdag för sitt deltagande (kap. 6.4).
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän får bo kvar på logementen till en låg hyra även efter provanställningstiden (kap. 9.1).
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän som bor på logement ska ha tillgång till billig och nyttig lagad frukost, lunch och middag (kap. 9.1).
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän får subventionerade hemresor varannan vecka (kap. 9.1).
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att antagningsprovning för värnplikt ska göras av 10 000 utgallrade lämplighetsbedömda unga män och kvinnor varje år (kap. 9.4).
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värnpliktsutbildning inom GMU av ca 3 500 värnpliktsuttagna soldater årligen (kap. 9.4).

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värnpliktsutbildning i ytterligare sju månader efter GMU av ca 2 300 soldater årligen för krigsplacering successivt i sex mekaniserade brigader och tre kustartilleribrigader (kap. 9.4).
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införandet av värnplikten och krigsbrigader innebär endast naturlig pensionering för eventuellt övertaliga högre officerare, att befintliga GSS-T överförs till värnplikt och att GSS-K kvarstår för kontinuerliga tjänster på brigaderna (kap. 9.4).
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Försvarmakten ska söka krigsplacera 5 000 äldre värnpliktiga som har tillräckligt färska kunskaper (kap. 9.4).
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det från 2017 bör genomföras tre veckors KFÖ varje år med hel mekaniserad brigad, varvid värnpliktiga och GSS-T kallas in (kap. 10).
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det från 2020 bör genomföras tre veckors KFÖ årligen med hel kustartilleribrigad, varvid värnpliktiga och GSS-T kallas in (kap. 11).